

mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTEORI DALIS / 1975 METAI

LOPKRİCIO MĖN. 29 D. / NOVEMBER 29, 1975

PART TWO — Nr. 279 (48)

Šiame numery

Rašytojui skirtieji vakarai.
Dr. Jonas Grinius apie
Balį Sruogą draugų
atsiminimuose.
Bernardo Brazdžionio eilėraščiai.
Pranas Visvydas žvelgia
į Eduardo Cinzo romaną.
Inos Nenortienės parodą
Chicagoje pasitinkant.
Gediminas Galva prisimena
Kazį Inčią.

Kertinė paraštė

RAŠYTOJUI SKIRTIEJI VAKARAI

Gražios tradicijos dešimtmečio išvakarėse

Yra organizacijų, uoliai besirūpinančių politine ir visuomenine veikla, kartais paklojančių stambų įnašą labdaros tikslui. Mūsų išeivija tokiomis organizacijomis visuomet didžiuojasi: jų narių pėdos lieka išpaustos žūtūniam lietuvių kelyje. Ir juo svarbesnis atliktas darbas, tuo gilesnis išpaudimas, tuo ilgiau atelies knygos apie tai rašys.

Kai minėtos organizacijos, šalia savo visuomeninių bei politinių rūpesčių, neužmiršta ir kultūrinių barų, jų dvasinis lygis, poetiškai šnekant, pakyla dangop — jų menėse dažnai ima lankytis angelai ir mūzos. Jie pasidaro dvasinių polėkių mecenatai.

Kadaise Venecijos dožai ar Florencijos medičiai rėmė meną, ir mes apie juos gražius įvertinimus skaitome knygose. Kadaise Lietuvos Radvilos stojo taipgi kultūros pusėn, ir mes juos dėl to didžiai gerbiame.

Išvijoje iš tokių lietuvių literatūrai ypač palankių sambūrių yra Los Angeles Lietuvių Fronto Bičiulių skyrius. Reikia pasakyti, neminint vardų ir pavardžių, kad beveik visi sambūrio nariai yra aukštos kultūros žmonės. Ne tik valingi visuomenininkai, bet ir jautrūs asmenys. Jų nuolatinis ryšys su lietuvių išeivių literatūra yra virtęs kasmetiniu tradiciniu literatūros vakaru, rengiamu gruodžio mėn. pradžioje Los Angeles mieste. Vakarai unikalus tuo, kad į juos kviečiami žymūs mūsų poezijos bei prozos kūrėjai iš tolimų vietovių, apmokant jiems kelionės išlaidas. Tokiu būdu per septynerius metus visuomenė galėjo susipažinti su Jonu Aisčiu, Antanu Vaičiulaičiu, Kaziu Bradūnu, Antanu Gustaičiu, Danuole Sadūnaitė, Aloyzu Baronu, Birute Pukelevičiute, Julija Švabaitė... Dalyvavo ir vietinės literatūros jėgos: Jurgis Gliuda, Alė Rūta, Eleha Tumienė ir kiti. Rašytojų ir poetų skaitymams talkino muzikos menininkai, deklamatoriai, jaunimas, sceno-

vaizdžių dailininkai.

Štai š.m. gruodžio 6 d. 7 val. Sv. Kazimiero parapijos salėje įvyks Los Angeles LFB 10-tas jubiliejinis literatūros vakaras. Reikia širdingai sveikinti šią neeilinę šventę ir palinkėti rengėjams ir toliau sėkmingai tęsti kilnią žodinės kultūros globos veiklą.

Jubiliejinė programa yra tikrai įspūdinga. Pagrindiniu vakaro svečiu bus poetas Bernardas Brazdžionis, dabar gyvenęs jau ne Los Angeles mieste, bet erdvoje, kalvotoje, dideliais apvaliais punktais nusėtoje Vistoje, netoli San Diego miesto. Ten jis jau sėkmingai, nežūrint persikėlimo įtampos, parašyti apščiui gražių eilėraščių, žaizdaruojančių, originalių vaizdingumų ir modernia poetika. Savo kūrybiniu gajumu Brazdžionis nenusileidžia amerikiečiui Robertui Frostui. Dabar jis pradėjo naują etapą. Poetas vakare ne vien skaitys savo eilėraščius, bet papasakos ir jų genezės bei kurias negirdėtas paslaptis. Kas mėgsta literatūrą ir pažįsta B. Brazdžionio puikiai iškalbą, tuo iš anksto džiaugiasi. Tokie atsiverimai mūsų yra palyginti reti.

Programoje dalyvaus taipgi solistė Birutė Dapšienė, pianistė Raimonda Apeikytė, deklamatoriaus Dalila Mackialienė, Valerija Irlkienė, Viltis Jatulienė, Inga Tumienė ir Raisa Urbanienė. Jaunimas inscenizuos Brazdžionio kūrinį. Vyks visų B. Brazdžionio knygų paroda. Čia pat bus galima įsigyti jo knygų ir gauti taip malonų autografa.

Gražu, kad dešimtajam vakarui vyriausias vaidmuo atitenka šiam mūsų poezijos veteranui, kurio kūrybos viršūnės (o tokių daug) tebeplėvėsuoja lietuvių kalbos skambumo vėlavos. Būsimieji amžiai įvertins jo eilių eufonijos grožį. Be abejo, šį kartą Bernardo Brazdžionio klausy-sis sklidina parapijos salė. Ir

(Nukelta į 2 psl.)

Balys Sruoga draugų atsiminimuose

DR. JONAS GRINIUS

BALYS SRUOGA MŪSŲ ATSIMINIMUOSE. Spaudai paruošė Vanda Sruogienė. Dailininkas Algirdas Kurauskas. Rinko ir spaudė M. Morkūno spaustuvė. Išleista Chicagoje 1974 m. Leidinys iliustruotas, kietais viršeliais, 588 psl., kaina \$10.00, gaunamas ir "Drauge".

Viena gražiausių ir įdomiausių literatūrinių knygų tarp pernai ir šiemet pasirodžiusių lietuvių leidinių tremtyje tikriausiai yra "Balys Sruoga mūsų atsiminimuose". Vien tai, kad šioje knygoje prakalba arti šimto lietuvių šviesuolių, tarp kurių nemažas skaičius raštingų vyrų ir moterų, jau avansu byloja apie šio leidinio patrauklumą. Ir svarbiausia — jie kalba ne apie kokį nors eilinį pilietį, bet apie vieną žymiausių nepriklausomos Lietuvos rašytojų, apie vieną garsiausių lietuvių kultūros asmenybių, dėl kurios veiksmų bei žodžių buvo susidariusių įvairių ir net prieštarų nuomonių, bet prie kurių visi lietuviai, neišskiriant nė komunistų, pagarbiai lenkia savo galvas dėl B. Sruogos išskentėtų paniekinimų ir moralinių bei fizinių kančių, patirtų vokiečių nacių koncentracijos stovykloje Stuthofe drauge su keliom dešimtim kitų šviesuolių, įkaitų už lietuvių tautą.

Suprantama, kad, rašant apie šitokią žymią bei šakotą asmenybę, koks buvo B. Sruoga, reikėjo daugiau ar mažiau paliesti Lietuvos kultūrinio gyvenimo įvairius klausimus, kurie yra ar bus svarbūs lietuvių kultūros istorikams; tačiau lietuviui neistorikui šiandien labiausiai įdomus pats rašytojo asmuo. Tad pirmiausia kaip atrodo jo portretas, kuris išskyla bei išdieniai iškalbą, tuo iš anksto džiaugiasi. Tokie atsiverimai mūsų yra palyginti reti.

Programoje dalyvaus taipgi solistė Birutė Dapšienė, pianistė Raimonda Apeikytė, deklamatoriaus Dalila Mackialienė, Valerija Irlkienė, Viltis Jatulienė, Inga Tumienė ir Raisa Urbanienė. Jaunimas inscenizuos Brazdžionio kūrinį. Vyks visų B. Brazdžionio knygų paroda. Čia pat bus galima įsigyti jo knygų ir gauti taip malonų autografa.

Gražu, kad dešimtajam vakarui vyriausias vaidmuo atitenka šiam mūsų poezijos veteranui, kurio kūrybos viršūnės (o tokių daug) tebeplėvėsuoja lietuvių kalbos skambumo vėlavos. Būsimieji amžiai įvertins jo eilių eufonijos grožį. Be abejo, šį kartą Bernardo Brazdžionio klausy-sis sklidina parapijos salė. Ir

— ir pirmasis sniegas

Balio Sruogos paveikslas

Šiaurės Lietuvoje turtingų ūkininkų gausioje šeimoje gimęs 1896 metais Balys Sruoga išaugo dideliu vyru. Dėl šitokio jo ūgio ne vienas atsiminimų autorius jį vadina milžinu, kuris į mažesnius asmenis žiūrėjo iš aukšto ne vien fiziškai. Tai buvo matyti, Balui dar tebelankant Panevėžyje realinę gimnaziją. Ten jis jau pasireiškė kaip labai gabus mokinys, kuriam lengvai sekėsi matematika ir rusų literatūros rašomieji darbai. Tie gabumai greit nebetilpo mokyklos sienose, nes 14—15 metų Balys jau spausdino savo eilėraščius ir net literatūrinės kritikos straipsnius lietuvių laikraščiuose. Prie gimtųjų gabumų nemažai prisidėjo jo didelis darbštumas, kurį jo žmona vadina nepaprastu. Todėl suprantama, kodėl B. Sruoga per visą gyvenimą neišskiriant net nacių kacetų, buvo kūrybingas ir produktyvus įvairiopai, ypač teatro, dramų, lyrikos, literatūros mokslo bei kritikos ir publicistikos srityse.

Tačiau tie įvairūs gabumai nejuočių Sruogoje išugdė pranašumo polinkį, kuris, susijungęs su impulsyviu temperamentu, padarė mūsų rašytoją dideliu individualistu. Todėl jis sunkiai tegalėdavo rasti atvirą sąlytį su menkesnių talentų asmenimis ir su plačiaja lietuvių visuomene, kuriai jis norėjo tarnauti pirmiausia savo kūryba, ir kitus, ypač savo studentus, ragino į kultūrinę tarnybą Lietuvai. Didelis intelektas ir didelis emocingumas tartum plėšė Sruoga individualistą pusiau. Todėl jis vieną kartą buvo vienišas, užsidaręs, paniūręs, arba skausmu sugeltas tiek, kad verkė kaip kūdikis, arba blaškėsi, šaukdamas beveik iki isterijos. Kita karta jis buvo išdidus, kovingas, kupinas sarkazmo ir ironijos, pasiruošęs tikrus arba tik įsivaizduotus savo priešus "sumalti" be jo kio pasigailėjimo spaudoje (pri-

Rudenio ūkanos...

Nuotr. Vytauto Maželio

sidengęs slapyvardžiu), o kartais, padilgintas alkoholio, puldavo fiziškai ir suniekindavo menkesnių kvalifikacijų savo oponentus, tokius kaip L. Gira ir J. Kar-delis, jei šie ką nors negero būvo "padarę". B. Sruogos mylimiausiam kūdikiui — Lietuvos teatrui, arba kalbėję ir rašę apie jį bė didelės kompetencijos, kaip kokie juodi buožės. Negi jie gali prilygti B. Sruogai, kuris teatru, aistringai domėjosi nuo studentavimo laikų pradžios ir pirmuosius savo mokslinius veikalus universitete parašė apie teatrą.

Ir kaip universiteto profesorius Sruoga ir jo paties šeima. Mylėjo B. Sruoga Lietuvą, jos praeities kultūrą, sielojosi jos dabartimi, dirbo jos atečiai, tvirtai tikėdamas, kad Lietuva vis tiek atgaus savo laisvę, laikinai pagrobta kitų. Jis skatino jaunimą dirbti Lietuvos kultūrai, kiek galėdamas globojo savo tautiečius hitlerininkų kalėjime, ten jausdamasis įkaitu už Lietuvį tautą. Tačiau gal labiausiai B. Sruoga mylėjo savo šeimą. Jo žmona ir duklė liudija, kad savo šeimos židiny rašytojas pasirodydavo visai kitoks negu santykiuose su visuomene. Kiek ten jis pasireiškėdavo agresyviai ir audringai, tiek savo namuose jis būdavo ramus, švelnus, labai rūpestingas. Savo žmonai jis buvo ištikimas vyras, o dukrai — dažnai lepinantis tėvas, kuris iš jos tikėjosi išugdyti savo teatrinio darbo įpėdinę ir tęsėją. Atsidūręs Stalino pavergtose Lietuvoje be savo šeimos užuovėjos B. Sruoga tiesiog nyko.

Neišaiškinti klausimai

Pamėginus suglaustais žodžiais čia nupiešti daugiau psichinį Sruogos paveikslą pagal atsiminimų liudijimus, kyla klausimas, ar draugai ir pažįstami atskleidė rašytojo gyvenime visus svarbesnius faktus ir juos paaiškino. Deja, ne. Sakysim, jų ne vienas nemėgino aiškinti, kodėl B.

Sruoga tiek mažai teturėjo draugų savo gyvenime. V. Krėvė, A. Oleka - Zilinskas, A. Rimka, V. Biržiška, V. Mykolaitis-Putinas, V. Karsavinas — štai ir visi jo draugai, beveik amžininkai, su kuriais žymiojo dramaturgo draugystė nebuvo susidrumstusi.

Tarp rašytojo draugų V. Sruogienė dar mini V. Šilkarskį, kuriam Sruoga 1925-29 metais padėdavo redaguoti įvairius moralizuojančius pamfletus. Skaitant šitai, būtų buvę ne tik man įdomu išgirsti, ar B. Sruoga padėjo prof. V. Šilkarskiui parašyti prieš dr. Joną Šliupą nukreiptą didoką, piktą pamfletą, kuriame mūsų kovingojo aušrininko aistringas ateizmas buvo kvalifikuotas lotyniškais terminais, kurie lietuviškai reikšė: "šliūpiško pasiutimo bacila". Be jokios abejonės tai buvo nusipelnisusio seno aušrininko grubus įžaidimas. Todėl ir būtų įdomu išgirsti, ar B. Sruoga prisidėjo prie tos prof. Šilkarskio pamfletinės brošiūros, kuri buvo spausdinama "Lietuvos Aido" dienrašty. O gal kaip tik nuo tada prasidėjo B. Sruogos atšalimas V. Šilkarskio pamfletų atžvilgiu?

O atšalimų nuo bendradarbių Sruogos gyvenime buvo ne šis vienas. Sakysim, jis artimai buvo dirbęs su Vyt. Bičiūnu, Ant. Sutkum, Faustu Kirša, kai buvo steigiamas satyrinis "Vilkolakio" teatras 1919 metais; tačiau kal B. Sruoga 1924 m. grįžo iš Muencheno vainikuotas daktaro laipsniu, santykiškai su anais buvusiais bendradarbiais nutrūko. Atsiminimų apie B. Sruogą vienas antras autorius teigia, kad profesorius Sruoga rūpinosi kūrybiniu jaunimu ir jį globojo. Tačiau tėra paminėtas tik vienas H. Radausko atvejis, kai profesorius rekomendavęs šį studentą — poetą apmokamai tarnybai. Kažin kodėl ne vienas atsiminimų autorius neprisimena Jono Aleksandriškio - Aisčio, Bernardo Brazdžionio, Kazio Inčios, Antano Miškinio, Petro Juodelio, Salomėjos Neries. Juk šie gabūs jaunuoliai, poetai ir literatai tada (1925—1932 m) buvo nariai to paties Humanitarinio fakulteto (išskyrus S. Nerį) kaip ir B. Sruoga, o kai kurie jo studentai. Kokie buvo profesorius santykiai su šiais talentingais jaunuoliais? Ar jie nebuvo tokie šild kaip su vėlesniais teatralais Antanu Gustaičiu ir Jurgiu Blekaičiu, o gal jie buvo ignoruojami? Pagaliau gal jų ir profesorius Sruogos šaltus santykius turėtų liudyti faktas, kad atsiminimų knygoje nėra nei J. Aisčio, nei B. Brazdžionio kaip bendradarbių, nors įvedu knygos redaktorių ir leidėjų V. Sruogienės buvo pasiekiami (abu gyveno JAV). Tiesa, nėra ten nei H. Radausko žodžio.

Gal svarbiausias klausimas, kurio knygos bendradarbiai nėra išaiškine, bus B. Sruogos draminio debiuto nesėkmė su "Milžino paunksme" Vytauto Didžiojo sukakties dramų konkurse 1930 metais. Apie šį faktą prisimena ne vienas mūsų dramaturgo gerbėjas, o kitas net piktinasi, kad B. Sruogai už "Milžino paunksmę" tada nebuvo paskirta valstybinė premija. Tik viena V. Daugirdaitė-Sruogienė, kuri apskritai įdomiai rašo apie savo vyro kūrybines sąlygas ir

(Nukelta į 2 psl.)

BALYS SRUOGA DRAUGŲ ATSIMINIMUOSE

(Atkelta iš 1 psl.)

aplinkybes, plačiai kalba apie aną dramaturgo debiutą. Norėdama jį objektyviai nušviesti, ji plačiai cituoja Fausto Kiršos "Aiduose" išspausdintus atsiminimus, kur jis, kaip buvusio dramos konkurso jūry komisijos pirmininkas, pasakoja savo motyvus, dėl kurių jis buvęs prieš premiją B. Sruogai.

Šalia smulkesnių literatūrinių trūkumų F. Kirša prisiminė anų 1930-31 m. nemalonius gandus bei alijuzijas. Viena, "Milžino paunksmėje" karaliaus Jogailos žmonos Sofijos linksmas gyvenimas su riteriais, primines tuometinio Lietuvos prezidento Smietonos žmoną Sofiją, apie kurios gyvenimą taip pat sklido nepalankūs gandai Kaune. Antra, Zbignevo Olesnickio neleistini santykiai su savo tarnaitė buvusi alijuzija ir tuomet akualių kaunaininko K. Olsausko kriminalinė byla. Dėl šitų dviejų pamėtinių alijuzijų istorinėje dramoje pagerbti Vytautui, kuris pats scenoje nepasirodė, svarbiausia F. Kirša ir pasisakė prieš valstybinę premiją B. Sruogai, nors ja galėjo pasikirti du kiti jūry komisijos nariai (V. Brazilevičius ir A. Oleka-Zilinskas). Bet šie, teatralai taip pat premijos neskyrė (tur būt, ir jiems tada, prieš 45 metus, dar neatrodė mada miegamųjų kambarių paplavos pilstyti ir dramos kūrinius, siūlomus tautinio didvyrio valstybinei premijai). Taigi atrodo, kad anuometinės aplinkybės "Milžino paunksmės" nevaikšnavimas buvo pagrįstas. Tačiau ponis V. Sruogienė tebe galvoja kitaip. Ji tebemaną, kad anos alijuzijos buvęs "Kiršos sugalvotas šmeižtas" (163 ps.), kuris suardė senus draugiškus santykius tarp F. Kiršos ir B. Sruogos. Tačiau V. Sruogienė nepaaiškina, kodėl jos vyras, piniškiškai labai suinteresuoto kandidato premijai gauti teigimai, kad jis jokių alijuzijų nedarė ir prezidento šeimą, turėtų būti patikimesni negu premija nesuinteresuoto F. Kiršos pažirta, arba kodėl nekaltinami Oleka-Zilinskas su V. Brazilevičium, o visa atsakomybė sukraunama vienam F. Kiršai.

V. Daugirdaitės-Sruogienės reikšmė

Bet atsiminimų apie B. Sruogą knyga įnešė vieną stambiają pataisą, į kurią nekreipdavo dėmesio ankstesni mūsų dramaturgo biografai, būtent, jo žmonos Vandos Daugirdaitės didelę reikšmę jo kūrybiniame gyvenime. Tai šioje knygoje yra išskėles Jurgis Blekaitis, vienas artimiausių asmenų B. Sruogos šeimai. Jis abejoja, ar B. Sruoga būtų pajėgęs išaugti tokiu žymiu dramatinio rašytoju, jei šalia savęs nebūtų turėjęs "mylinčią, suprantančią, ji nuo paties savęs saugojusią atsvarą — išmintingą ir jautrią draugę, kuri mokėjo kurti jam aplinką gyvenimui, darbui, kūrybai. Dvare augusi panelė anaipol nebuvo lepinėlė (...). Mažytė, Sruogai tesiekusi višugaliu iki peties, Vanda Daugirdaitė-Sruogienė turėjo savy sukaupusi valią ir tvarkos pajautimą, kurių galėjo vyrui pasiskolinti (...). Moksliškai metodiškuo moteris, istorikė ir pedagogė, Sruogienė pilnai suprato jo kūrybos jėgą ir vertę ir talkino jam toje srityje, kurioje buvo kompetentinga. Kadangi savo kūrybai jis rinkdavosi Lietuvos praeities epochas, Sruogienė ne tik pati pagelbėdavo sutelkti reikalingą medžiagą, bet pasiūkėdavo talkon ir kitus artimus specialistus", rašo J. Blekaitis (410 ps.).

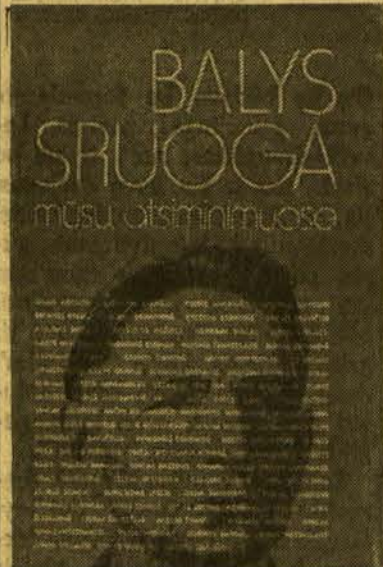
Kaip valingoji Daugirdaitė - Sruogienė švelniai paeimė į savo vadovaujančias rankas impulsy-

vųjį Balį Sruogą, galima pastebėti jos pačios atsiminimuose. Ji rašo: "Mūsų bendro gyvenimo pradžioje, kai jis buvo itin chaotiškas, man ilgai buvo sunku jį suprasti: nelengva ir taikytis prie jo staigių nuotaikos pasikeitimų, ypatingo jautrumo, palinkimo dėl menkinio išsiesti. Ilgainiui paveikta jo dvasinės šilumos bei gerumo, išmokau giliau išvelgti ir nuraminti depresijos periodais (...). Jis paprastai vertindavo mano pastangas taikytis prie jo nuotaikų ir už mano pakankamą atsilygindavo tuo pačiu (...). Aš turėjau būti be priekaištų. Pats vyriškoje draugijoje mokėdaves ir labai "sūriai" pakalbėti, bet manęs įsakm'ai prašydavo niekad jokių stipresnių žodžių nevartoti (...). Mūsų santykiuose nebuvo nieko paslėpta, nutylėta. Tiesa, nereikėdavo nė žodžių vienas kitam "suprasti" (133 ps.).

Kol jaunoji Sruogienė nebuvo išmokusi savo sunkaus meno, taikymosi prie B. Sruogos, sudrausminant jo impulsus, rašytojo horizonte nebuvo pasirodęs jo didysis uždavinys — istorinių dramų kūryba. Bet kai Sruogienė baigė universitetą istorikės diplomu (1928 m.) ir paaukino savo pirmąją dukrelę, tada ji jau buvo pajėgi imtis sunkiojo uždavinio — auklėti savo vyrą, jį kreipiant į istorinių dramų kūrybą. Šituo atžvilgiu 1929-30 metai bene buvo lemiamieji, iš kurių turėjo išeiti "Milžino paunksmės" debiutas.

Trūkumai

Konstatuojant ponios Sruogienės didelę reikšmę jos vyro kūrybiniame gyvenime, negalima neapgailestauti, kad ji yra atsi-

Knygos apšankas dalį. Alg. Kurauskas

sakiusi šioje atsiminimų knygoje paskelbti bent kelis rašytojo laiškus, adresuotus savo sužadėtinei (1921-24 m.) ir jauniui žmonai. Be abejo, kad juose yra nemažai intymių smulkmenų, visuomenei nereikalingų; bet juose tikriausiai yra jausmo atskleidimų, kuriose prasiskleidė jautriojo rašytojo siela jo smulkiai, grakščiai, inteligentingai ir valingai, mylimai bajoraitei-fejai arba sužadėtinei. Užuot skelbusi gana didelį pluoštą ištraukų laišku, Sruogos rašytų jai iš koncentracijos stovyklos Stuthofe, keletas jaunojo rašytojo laišku būtu labiau įprasminę apytūstį 1921-28 metų laikotarpi. Vietoje gana monotoniškų Sruogos laišku ištraukų iš Stuthofe buvo praverčiau pasirūpinę daugiausiai liudijimų tų asmenų, kurie drauge su rašytoju kentėjo tas pačias hitlerininkų kalėjimo kančias. Sakysim, kodėl knygoje nėra prisiminimų iš Stuthofe tokių šviesių asmenų kaip kun. St. Yla, dr. Ant. Kučas, dr. Ant. Starkus? Ar jie nebuvo kvesti prisdėti prie leidinio, ar jie patys atsisakė?

Knygos redaktorė ir leideja V. Sruogienė būtų nebūlogai padariusi, atsisakydama eilės tokių

Nuotrauka Daivos Karužaitės (iš lietuvių fotografų parodos Jaunimo centre, Chicago)

paviršutiniškų straipsnelių, kurie neįnešė jokio naujo bruoželio į B. Sruogos paveikslą, o tik silpnai pakartojo kitų bendradarbių konkretesnius ir vaizdingesnius liudijimus. Kažin kodėl šituo atžvilgiu charakteringi beveik visų profesorių atsiminimai apie Sruogą. Vienas jų, kuris mūsų rašytoją matė, būdamas vaiku darželyje arba šiek tiek vyresnėje mokykloje, prirašė net 18 puslapių, tik, deja, jie beveik visi yra skirti atsiminimams apie save. Gana dalykiškai, arba įdomiai savo atsiminimus yra parašė rašytojai ir poetai. Poetiškai parašytos ir P. Orinitaitės ištraukos iš jos "Liepalotų medynų", tik, deja, sunku atskirti, kiek jos charakteristikose tikrų įspūdžių ir kiek autorės svarstymų prikurta, nes, pavyzdžiui, rašytoja mano si pajėgi kalbėti apie B. Sruogos nuotaiką nacių kalėjime, kuriam ji Sruogos negalėjo sutikti.

Rimtai, dalykiškai rašo didžiulia dalyvių, buvusių B. Sruogos teatriniame seminare. Nors jų straipsniuose yra neišvengiamų pasikartojimų, tačiau jų atsiminimai sudaro substancingą knygos dalį. Žinoma, savo atsiminimuose apie Sruogos asmenį arčiausiai prieina jo žmona ir jo dukterė (Dalia Sruogaitė-Bylienė). Daugiausia žmogiškai šiltų smulkmenų iš kasdieninio gyvenimo apie savo tėvą Balį prirašo jo dukterė. Iš jos faktelių ir be motinos liudijimo matyti, kad mūsų žymusis dramaturgas savo Dalia labai mylėjo. Jo rūpestis dukra ypač iškyla laiškuose iš kacetų kalėjimo. Tačiau iš dukters ir žmonos, kaip artimiausių, būtų pravartu šį tą išgirsti apie B. Sruogos atsivertimą arba sugrįžimą į savo mylimos motinos religinį tikėjimą. Kaip vienas antras laiškas iš Lietuvos pranešė, atsivertimas įvykęs Vilniuje po Sruogos sugrįžimo iš nacių kalėjimo, artimai bebendraviant su to paties namo kolega V. Mykolaičiu-Putinu.

Antra vertus, pačios V. Sruogienės išspausdintame viename laiške iš Stockholmo (rašytame 1947.VII.10, taigi trys mėnesiai prieš rašytojo mirtį) yra reikšminga religinės kančios užuomina, išreikšta šitokiais manuojančiais žodžiais: "Po Vilnių ejo legendos apie tai, kad jis, prie katedros atsiklaupęs, balsu ratu dojo" (481 ps.). Tai labai panašu į Šv. Kazimiero naktinius klūpojimus prie tos pačios Vilniaus katedros, kuri bolševikų dar nebuvo išniekinta, mūsų rašytojui tebesant gyvam. O B. Sruoga, kad ir puldamas bei pajaukdamas dvasiškiaus savo raštuose, vis dėlto buvo sukūręs savo dramose gražių religinių giesmių. Tai liudijo, kad jo motinos įdieg-

ta religinė kultūra, kai iš jauno Balio buvo tikėtasi kunigo, nebuvo jam visai sunykusi. Po to, kai jis buvo patyręs naufosios bedievybės ir pagonybės šurpą Hitlerio "pragare" ir Stalino "rojuje", žingsnis atgal į vaikystės tikėjimą, puoselėtą mylimos motinos, Sruogai nebegalėjo būti svetimybė. Bet rašytojo religinio sugrįžimo tikslenis aplinkybių išaiškinimas šioje atsiminimų knygoje būtų buvęs pravartus. Atrodo, kad jis nebūtų turėjęs pažeisti V. Sruogienės ištikinimui, nes ji žinoma kaip kietai ištikima liberalė.

Nors matyti, kad knygos redaktorė ir jos bendradarbiai nerėjo nupiešti objektyvų B. Sruogos asmenį paveikslą, tačiau daugumai jų rašytojas buvo artimesnis ar tolimesnis draugas ir be to vokiečių nacių nekaltas kalins, kurio mirtį priartino kacetų smūgiai. Tai natūraliai žadino rašytojui solidarumo ir palankumo jausmus, kurie pakreipė rašančiųjų plunksną idealizavimo kryptimi. Kad šitaip yra atsitikę, geriausiai paliudija J. Kardelio atvejais. Pati V. Sruogienė pastabose pažymi, kad šis atsiminimuose apie Sruogos asmenį arčiausiai prieina jo žmona ir jo dukterė (Dalia Sruogaitė-Bylienė). Daugiausia žmogiškai šiltų smulkmenų iš kasdieninio gyvenimo apie savo tėvą Balį prirašo jo dukterė. Iš jos faktelių ir be motinos liudijimo matyti, kad mūsų žymusis dramaturgas savo Dalia labai mylėjo. Jo rūpestis dukra ypač iškyla laiškuose iš kacetų kalėjimo. Tačiau iš dukters ir žmonos, kaip artimiausių, būtų pravartu šį tą išgirsti apie B. Sruogos atsivertimą arba sugrįžimą į savo mylimos motinos religinį tikėjimą. Kaip vienas antras laiškas iš Lietuvos pranešė, atsivertimas įvykęs Vilniuje po Sruogos sugrįžimo iš nacių kalėjimo, artimai bebendraviant su to paties namo kolega V. Mykolaičiu-Putinu.

Antra vertus, pačios V. Sruogienės išspausdintame viename laiške iš Stockholmo (rašytame 1947.VII.10, taigi trys mėnesiai prieš rašytojo mirtį) yra reikšminga religinės kančios užuomina, išreikšta šitokiais manuojančiais žodžiais: "Po Vilnių ejo legendos apie tai, kad jis, prie katedros atsiklaupęs, balsu ratu dojo" (481 ps.). Tai labai panašu į Šv. Kazimiero naktinius klūpojimus prie tos pačios Vilniaus katedros, kuri bolševikų dar nebuvo išniekinta, mūsų rašytojui tebesant gyvam. O B. Sruoga, kad ir puldamas bei pajaukdamas dvasiškiaus savo raštuose, vis dėlto buvo sukūręs savo dramose gražių religinių giesmių. Tai liudijo, kad jo motinos įdieg-

V. Petravičius

Golgota

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

anksčiau poezijos mylėtojų vakarams nestigo.

Šios losangeliečių Bernardui Brazdžioniui skirtos literatūros vakaro programa galima būtų dar priminti, kad tokia kultūringa

Kai kurios klaidos

Norėdama suteikti atsiminimų autoriams solidų pagrindą, redaktorė savo knygos gale prieš rašytojo bibliografiją yra davusi biografinių žinių apie kiekvieną bendradarbį. Bet kaip tik šiose biografinėse charakteristikose pasirodė redaktorės kai kurie šališkumai, simpatijos ir klaidos. Sakysim, Broniui Railai ir Romualdai Spaliui tėra paskirta po 4 eilutes charakteristikų, o V. Sotnikovaitė - Radauskienė — 10 eilučių, beveik tiek pat kaip V. Krėvė, kuriam skirta 11 eilučių. Bet šį B. Sruogos draugą norint aukščiau "pakelti", parašyta stamboka klaida, pažymint, kad V. Krėvė buvo "Lietuvos ministras pirmininkas 1940-41 m." (529 ps.), nors iš tikrųjų minėtas rašytojas ministro pirmininko pavaduotoju vadinautojoje Lietuvos vyriausybėje teisbuvo tik pusantro mėnesio 1940 m. vasarą. Mažesnę klaidą knygos redaktorė yra padarusi, rašydamai, kad V. Mykolaitis-Putinas "įsigijo phil. dr. laipsnį" Muencheno universitete (531 ps.), nors iš tikrųjų šitoki mokslo laipsnį V. Mykolaičiui suteikė Šveicarijos Friburgo universitetas. Nežinia, kuo poniai Sruogienėi yra nusipelnęs Step. Vykinas, kurio dvi straipsnio ištraukėles apie B. Sruogą nepasako mieko daugiau, ko nebūtų kitų bendradarbių atsiminimuose. Tačiau savo charakteristikose redaktorė ji yra priskyrusi prie Lietuvos Bendruomenės ir Demokratų partijos kūrėjų (534 ps.). Tai skamba beveik kaip juokas, nes minimas žurnalistas yra pargarsėjęs kaip "voldemarininkas" arba Tautininkų partijos fašistuojančio sparno kovotojas.

Be abejo, pačios redaktorės daromų klaidų mažina skaitytojo patikėjimą, nors būtų apsiriki-mas manyti, kad dėl to sumenkėjo svarbių knygų dalis — atsiminimai, kurių daugelis yra parašyti su palankumu ir meile B. Sruogai. Ne redaktorės biografinės charakteristikos apie autorius, o šių atsiminimų padarą knygą įdomią skaityti kiekvienam lietuviui ir svarbi istorikams, kurie tyrinė Lietuvos kultūrą jos nepriklausomybės ir su-tėmų laikotarpiu. "Balys Sruoga mūsų atsiminimuose" yra prasmingas šeimos paminklas žymiam dramaturgui ir profesoriui, o visiems lietuviams vertinga dovana, gražiai padovanota V. Daugirdaitės-Sruogienės ir Dalias Sruogaitės-Bylienės. Tik labai gaila, kad gausios dokumentinės fotografijos, kurios nemažai pasako apie B. Sruogą, šios gražios knygos gale išėjo menkai atspaustos, nors teksto spauda ir knygos apipavidalinimas — be priekaištų.

LEKTUVAI IR VEŽYS

JAV Mokslo akademijos tyrimų taryba paskelbė, kad jų surinkti duomenys rodo, jog pradėjus naudoti 100-tą anglų — prancūzų ir rusų supersoninių lėktuvų, susirgimai odos vėžiu padidėja 1,4 proc. Tie lėktuvai sumažins ozoną stratosferinioje oro sluoksnyje ir nebebus taip saulaimoni vėžį sukelia ultravioletiniai saulės spinduliai.

tradicija lengvai galėtų pasekti visos laisvojo pasaulio lietuvių kolonijos. Lig šiol tokių, kurios kasmet rengtų vieno kurio mūsų rašytojo vakarus buvo galima sakyti, tik dvi: Rochesteris ir Los Angeles. Tiesa, kelerius metus pagrečiui ateitininkų meno draugija "Satrija" "Chicagoje irgi buvo pabandžiusi labai sėkmingus to paties Bernardo Brazdžionio, Jono Aisčio, Antano Valčiulaičio, Henriko Radausko literatūros vakarus. Ir labai gaila,

kad pastaraisiais metais Chicago jau to neišgali, ką kasmet net po kelis kartus suorganizuoja maža, šviesioji Rochesterio lietuvių kolonija. Jeigu lengvai kviečiamės solistus, instrumentalistus, įvairius paskaitininkus, kodėl neįprast pasikviesti taipgi rašytoją specialiai jo vieno vakarui? Juk grožinis raštas, grožinė lietuviškojo žodžio kūryba yra viena integraliausių mūsų kultūros apraiškų. Ir asmeniškai jai mūsų dvasinei kultūrai tokie kontaktai su literatūra, su gyvu jo kūrėju yra nuolat būtini, kaip ir visiems kultūringiems žmonėms ir kultūringoms visuomenėms.

Pr. V.

Tel. PR 8-3229

DR. ANNA BALIUNAS

2858 West 63rd Street
AKTŲ, AUSŲ, NOSIES IR GERKLĖS LIGOS
Valandos pagal susitarimą

DR. K. G. BALUKAS

Akuterija ir moterų ligos
Ginekologinė Chirurgija
6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
Prima ligonius pagal susitarimą.
Jei neatsiliepia, skambinti 374-3013

DR. VL. BLAZYS

PLAUCIŲ IR VIDAUS LIGOS
Marquette Medical Center
6182 So. Kedzie Ave.
Val: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 12-4 val. p. p. 6-8 val. vak. šeštad. 12-2 val. p. p. Pagal susitarimą.
Ofiso telef. WA 5-2670
Resid. tel. WALBROOK 5-3048

Tel. ofiso HE 4-5648, rez. 388-2233

DR. PETER T. BRAZIS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val: pirm., ketv. 1 iki 6 popiet. antrad., penkt. 1-5, treč. ir šešt. tik susitarus.

Dr. Ant. Rudoko kabinetas perėmė

DR. EDMUND E. CIARA

OPTOMETRISTAS
2709 West 61st Street
TEL. GR 6-3406
Val: pagal susitarimą: pirmad. ir ketv. 1-4 ir 7-9; antrad. ir penktad. 10-4. Šeštad. 10-3 val.

Ofs. tel. 726-4477. Rez. PR 8-6960

DR. E. DECKYS

GYDYTOJA IR CHIRURGAS
Specialybė — Nervų ir Emocijų Ligos
CRAWFORD MEDICAL BUILDING
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Resid. tel. — GI 8-6873

DR. W. M. EISIN-EISINAS

AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA
6132 So. Kedzie Ave., WA 5-2670
Valandos pagal susitarimą. Jei neatsiliepia, skambinti: MI 3-0001.

Tel. — BE 3-5893

DR. A. B. GLEVECKAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė Akty Ligos
3907 West 103rd Street
Valandos pagal susitarimą

Ofiso telef. PR 3-2220

DR. JANINA JAKSEVIČIUS

J O K S A
VAIKŲ LIGOS
2858 West 63rd Street
Pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 12 iki 3 val. ir nuo 6 iki 8 val. vak. šeštad. nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PO 7-0000 Rez. GA 3-7778

DR. A. JENKINS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2844 West 63rd Street
Valandos pagal susitarimą

DR. K. A. V. JUCAS

466-4441 — LO 1-4605
Jei neatsiliepia 561-1070
ODOS LIGOS — CHIRURGIJA
Ofisai: 1002 No. Western Avenue.
6214 No. Western Avenue
Valandos pagal susitarimą

Visi telefonai 652-1381

DR. F. V. KAUNAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 48th Court, Cicero
Val: kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiad. ir šeštad. tik susitarus

Tel. ofiso PR 8-6446

DR. F. C. WINSKUNAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet.
Treč. ir šeštad., pagal susitarimą

Ofiso tel. 536-3166; namų 636-1936

DR. PETRAS ŽLIORA

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6294 S. Narragansett Avenue
Val: pirm., antr., ketv. 3-5 ir 6-8, penktad. 3-5. Šeštad. pagal susitarimą

Tel. ofiso ir buto OLYMPIC 2-4150

DR. P. KISIELIUS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1443 So. 50th Avenue, Cicero
Kasdien 1-5 val. ir 6-8 val. vak. Iškylus trečiadienį.
Šeštadienis 12 ir 4 val. popiet.

Tel. REliance 5-1811

DR. WALTER J. KIRSTUK

(Lietuviai gydytojas)
3925 West 59th Street
Val: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 12-4 val. p. p. 6-8 val. vak. Šeštad. 12-2 val. p. p. trečiad. uždaras.

DR. IRENA KURAS

GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
KODIKŲ IR VAIKŲ LIGOS SPECIALISTE
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue
Valandos: Kasdien nuo 10 val. ryto iki 1 val. popiet.
Ofiso telef. RE 7-1165
Resid. telef. 228-3918.

Ofiso HE 4-1818. Rez. PR 8-6901

DR. J. MESKAUSKAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Val: pirmad., antrad., ketv. ir penkt. Nuo 3 iki 7 val. p. p. Tik susitarus

Tel. 778-6565

DR. VIDAS J. NEMICKAS

SIRDIES IR VIDAUS LIGOS
2454 W. 71 Street
Valandos pagal susitarimą

Tel. — 282-4422

DR. ROMAS PETKUS

AKTŲ LIGOS — CHIRURGIJA
Ofisai:
111 N. WABASH AVE.
4200 N. CENTRAL AVE.
Valandos pagal susitarimą

DR. FRANK PLECKAS

OPTOMETRISTAS
(Kalba lietuviškai)
2618 W. 71st St. — Tel. 757-5149.
Tikrina akis. Pritaiko akinius ir "contact lenses".
Val. pagal susitarimą. Uždaras treč.

DR. LEONAS SEIBUTIS

INKSTŲ, POSLES IR PROSTATOS CHIRURGIJA
2656 W. 63rd Street
Val. antrad. nuo 1-4 popiet. ir ketv. nuo 5-7 vakarė
Ofiso tel. 776-2830; rez. 448-5546

DR. J. J. SIMONAITIS

GYDYTOJAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street
Ofiso telef. RE 5-4410
Residencijos telef. GR 6-0617
Valandos: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 1 iki 3 val. popiet.

DR. VYT. TAURAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika ir moterų ligos
Ofisai: rez. 2653 W. 59th St.
Tel. FRODOPO 9-1235.
Ofiso val: Pirm., antr., treč. ir penkt. nuo 2 iki 4 val. ir nuo 6 iki 8 v. p. Šeštad. 3-4 val. popiet. ir kitu laiku pagal susitarimą.

Ofiso tel. HE 4-2123. Namų GI 6-6106

DR. V. TIMASONIS

CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Val: pirm., antrad., ketv. ir penktad. 2-5 ir 6-7 — II anksto susitarus

Tel. Ofiso PR 8-6446

DR. F. C. WINSKUNAS

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet.
Treč. ir šeštad., pagal susitarimą

Ofiso tel. 536-3166; namų 636-1936

DR. PETRAS ŽLIORA

GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6294 S. Narragansett Avenue
Val: pirm., antr., ketv. 3-5 ir 6-8, penktad. 3-5. Šeštad. pagal susitarimą

Perskaite "Draugą", duokite jį kitiems.

Tamsoje besijuokiantis žmogus

Eduardas Cinzas, RAUDONOJO ARKLIO VASARA. Romanas. Išleido Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas Chicagoje 1975 m. Spaudė M. Morkūno spaustuė. Tiražas 1500 egz. Aplanas Petro Mikalajūno. Knyga kietais viršeliais. \$12 psl., kaina \$6.00, gaunama ir "Drauge".

PR. VISVYDAS

Juo toliau, tuo sunkiau rašosi recenzijos. Anksčiau pakakdavo kelių perskaitymų su pabraukimais. Jei knyga patiko, — gyriau, jei ne, suprantama, peikia. Tai paprasčiausia ir sveikiausia logika.

Dabar taip lengvai neišeina. Tiesiog bijau kalbėti apie knygas. Dažnai jos nei patinka, nei nepatinka. Mūsų proza — ir čia, ir Lietuvoje — išgudrėjo, daug joje nepasiekiamų psichologinių gelmių, slidžių potekstų, keturgubų dimensijų.

Štai, kad ir Eduardo Cinzo (Čiužo) romanas "Raudonojo arklio vasara" apie Belgijos medikų gyvenimą. Pervariau du kartus, išmarginau puslapius anotacijomis, pabraukimais, šauktukais, klausukais. Cinzas psichologas! Intelektualas, linktas į socialines problemas! Jo pagrindinis herojus yra jaunas lietuvis, pagarsėjęs chirurgas Stanis (Stasys) Dogenis, savo lietuviškumą kai kada pabrėžias liaudies priežodžiais. Knygoje yra daug ko pasibraukti: Stanis ir kiti veikėjai dažniausiai šneka ne kasdienė kalba. Net ir šoferis, žiūrėdamas į gražų pastatą, sulipdo poetiškiausią sakinį, kažką apie Dievo asarą, nukritusią ant kalvos, sutviskusią saulę... O kavinės patarnautoja Žanina socialinių iškalbingumų nė kiek nenusišleidžia išmokslintam altruistui Dogeniui, kai jie šnekučiuojasi ant upės kranto.

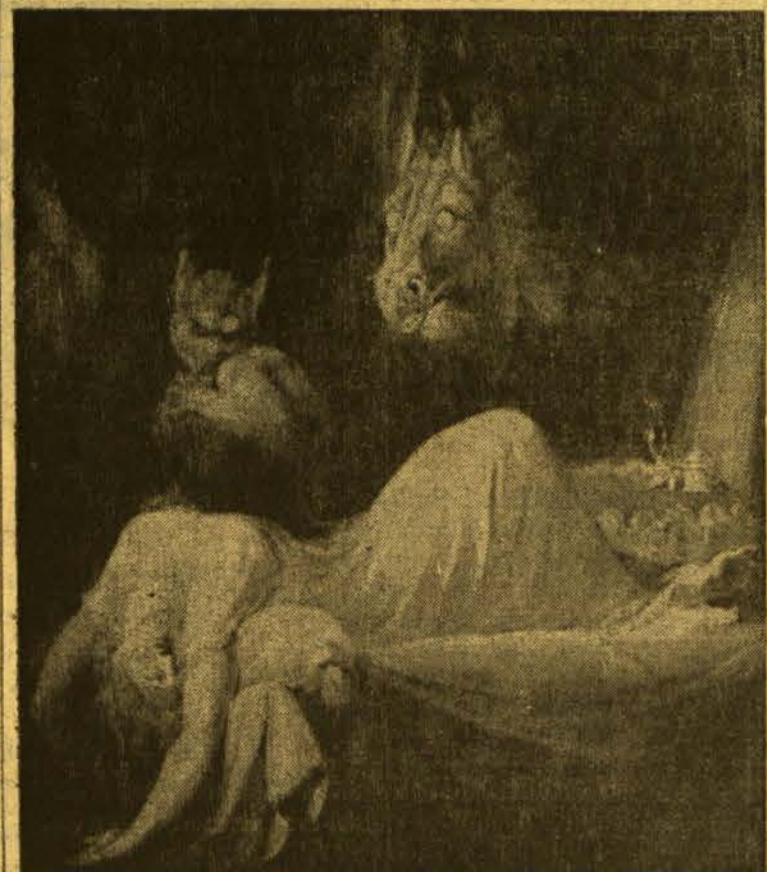
Knygos pabaigoje tuščias vietas panaudojau kondensuotoms pastabėlėms, dažnai iškeptomis pirmojo išpūdžio liepsnoje. Platinės analizės suvariau į blokną ir į eilę visokio dydžio po ranka pakliuvusių lapitukščių. Visą laiką aplanke, kad neišsimėtytų. Tuo pačiu metu skaitydami Czesław Milosz knyga "Prywatne obowiązk" ("Asmeninės pareigos"), radau reikšmingą sakinį, apibūdinantį rašytoją Witold Gombrowicz, artimą Cinzo romane seno daktaro Rokso patarimui, išstartam epilepsijos priepuolių žlugdomam Staniui. Milosz rašo: "Gombrowicz turėjo nepriklausomą protą ir gana anksti priėjo išvados, jog žmogus su kupra neverta nuolat apsimesti nekuprotu, priešingai, teigdamas savo kupros buvimą, kuprus tuo pačiu laimi ir savo nekuprotą žmogiškumą". Taip Gombrowicz pasielgė su savo dyarininkiška kilme, slėgusia ji tarsi kupra. Gi Roksas Dogeniui sako: "Epileptikai išlaiko psichinę pusiausvyrą tik todėl, kad 'sisaviną' nuolatinę įtampą, kaip vienokį ar kitokį fizinį luošumą; įglaudina ji į savo asmenybę ir susigvyvena su juo". Tai gana paprasta formulė. Deja, Stanis apie ją rimtai pagalvoja tik knygos pabaigoje ir iki tol gerokai prisikamuoja.

Žodžiu, Dogenio psichinė liga, kurią jis užsikrovė, būdamas Amerikoje studijų tikslu, paragavęs savo laikų populiaraus chemikalo LSD, mane suintrigavo. Argi iš tiesų tvirtas intelektualas nepajėgia atsikratyti narkotikų? Argi tie epilepsijos sukelti paranoiški priepuoliai yra tokie baisūs, kaip juos protarpiais pavaizduoja Cinzas savo romane? Pristiminiau pokario darbą Lenkijoje Szeccino uoste, kur teko pakrauti traukinius ir laivus. Mūsų būrelyje dirbo švelnus, linksmo būdo vaikinys Lešekas, varšuvietis, sėdėjęs kacete. Jis ingi sir-

go epilepsija ir net turėjo kelis priepuolius darbo metu. Kartą vos nenukrito nuo kraunamo sunkvežimio. Mes jį paguldėdavome pavėnėje, laikydavome už rankų, šluostydavome apspitotus lūpas, ramindavome kaip išmitydami. Buvo gaila vaikiną. Jis greitai atitokdavo. Pasilsėjęs vėl grįždavo prie darbo, sakydamas: "Broliai, jūs vėl mane išgelbėjote; su jumis man gera ir saugu". Mėgome tą jauną, savo luošumui nepasiduodantį vyrą, kuris kartais mums taip jautriai padainuodavo: "O moja piekna Warszawo!"

Suprantama, Stanio liga skiriasi nuo Lešeko savo įtampa ir grėsme. Be to, romane, kaip literatūrinė būseną, kaip pagrindinis grožio veikalo motyvas, ji kaupia kur kas gilesnį turį. Reikia neužmiršti, Dogenis yra intelektualas, sudėtingas, modernaus gyvenimo užaštrinta asmenybė. Todėl jo epileptiniai pergyvenimai knygoje ir yra susieti su mistišku Raudonojo arklio simbolizmu. Tas raguotas "arklys" persekioja vargšą Dogenį, tykoja medžių tankmėje arba kambario sienoje, smogia ragu į smilkinį. Priepuolių siaubas dar paantrinamas haliucinacijomis, spalvų efektais, nežmoniško pykčio proveržiais, daužymais, staugimu, geismu, nusižudyti. Dėl to herojus, kuris šiaip pasižymi ypatingu socialumu ir myli savo chirurginį darbą, yra priverstas trauktis, įsikniaubti į liguistą vienetą. Jis gyvena nuolatinėje įtampoje. Negali išduoti kitiems, juo labiau seniems tėvams, savo pamišimo paslapties. Turi išsukinėti, meluoti, kartais bėgti nuo mylimiausiu žmonių. Tai tikrai tragiška būklė; ją labiau supras tie, kuriems gyvenimas išpaudė vienokį ar kitokį pastovų luošumą.

Dogenio būsenos pavaizdavimas, aišku, nėra lengvai pasiekiamas. Nematau panašių atvejų mūsų literatūroje. Prisiminė Ignas Šeiniaus "Kuprelis". Bet ten tik impresionistinė lyrika. Čia Cinzas atskleidžia naują, neišsistatą žmogaus terena. Reikia stebėtis, kaip tas puikus Belgijos buities piešėjas, neužmirštųjų charakterių bei tipų apibūdinotojas (ir šioje knygoje jie reljefiškai gyvi, įdomūs), emė brautis į painių maištaujančių neuronų pasaulį. Psichiškai negaliojančio žmogaus pergyvenimai beletristiškai nėra lengvai virškinami.

Henry Fuseli (šveicaras, 1741-1825)

Siaubas

mas patiekalas. (Dostojevskio jautriausi herojai vis tie išsilaiko normalumo pakopoje). Vis dėlto Cinzo medikų žaidimas, su dai negirdėta gudrių chirurgų ir išmintingų psichiatrų terminologija, pravardžiavimais, replikomis, su visa veiklos ir galvosenos sistema, be abejo, protaujančiam skaitytojui suteiks daug džiaugsmo, nes tokia lektūra praplečia akiratį. Turiu prisipažinti, E. Cinzo raštų dėka, gyvendamas tolimoje Kalifornijoje, imu neblogai nusiutuoti Belgijos angliakasių, paprastų miestelio gyventojų (net prostitučių), gydytojų ir rafinuotų turtuolių buitįje.

Per kelias dienas apie Dogenį primąsčiau ir prirašiau keisčiausių pastabų: čia jį mylėdamas, čia gailėdamasis jo likimo, tai pykdamas dėl jo įžūlumo, tai pavydėdamas jam sėkmės liaunų gražuolių tarpe (Mona, Danielė, Venera... visos kitos pultų į glėbį, jei tik Stanis mirkeltų). Pagaliau vieną vakarą atmušiau mašinėlę penkių puslapių recenziją ir pavadiniau ją "Rūpestis kitais". Mat, man didelį išpūdį padarė Rokso ir Dogenio altruizmas Ardenų gyventojų tarpe. Perrašinėdamas, pavadinimą pakeičiau į "Nuo epilepsijos prie altruizmo bėgantis chirurgas". Nepatikio. Griozdiškas. Dar sykį perrašinėdamas, uždėjau naują antraštę — "Kai rūpestis kitais pavirsta neapykanta kitiems". Turėjau galvoje Dogenio (didžia dalimi ir Cinzo) nepažabotą neapykantą Belgijos turtuoliams. O tai irgi slegianti psichozė, griauanti herojo dvasinę pusiausvyrą nemažiau už "Raudonojo arklio" pasispydymus.

Turint mintį, kad šio romano išleidimui rodė dėmesį ir Vilniaus leidykla (nabagėliai cenzoriai turėtų daug ką išbraukti), gal ir pateisinama ši itin rėžianti antiburžuazinė aistara. Vis dėlto meniškumu, kaip ir kiekvienas persistengimas, ji nepasireiškia. Argi gali būti meniški ir išsivio lietuvių sąmonei malonūs sovietinio sukirpimo "keiksmažodžiai": nutukę kapitalistai, didžburžujai, mažburžujai ir t.t.? Argi, aprašant jų gyvenimą, tinka tik pasišaipymas ir kandi ironija. Argi jie neturi teisės gyventi savitais įpročiais ir džiaugtis savitais pasilinksminimais? Cinzas, atrodo, dėl to jiems prikaista ir net, ju moralei demaskuoti griebsi stereotipinio vaizdavimo. Pavyzdžiui, šitaip apibūdinama chirurgo Žano žmonos būklė: "Ji gamino jam mėgstamus valgius, gimdė

Bernardas Brazdžionis

DVI IRONIJOS

1. Išaugame

Vos gimė, pačią pirmąją sekundę
Mes protestuojam prieš pasaulį šį riksmu.
Mes protestuojame prieš dieną, susigundę
Pradingusios nakties naktingumu...

Ir greitai greit pirmuosius vystyklus išaugam,
Nė vieno žemės žodžio nesuprasdami,
Blyksniu susižavėję, tiesiam ranką naujėm,
Ir klykiam lempos nepasiekdami...

Po to — po to iš krikšto marškinėlių
Išaugam, braidom pomėgius tirštus
ir pasiklydę tarp miglų ir tarp šešėlių
I saulę tiesiam purvinus pirštus.

Po rudens dangum pavožę balsą kimų,
Mes einam savojo likimo pakraščiu pačiu,
Išaugam iš lemties lemtų likimų,
Išaugam iš tėvų senų vilčių.

Išaugame, į ką įaugome, iš visko, —
Kaip šventasai Pranciškus kadugy, —
Pavargę muskam šešėlių savo blyškų —
Nuogi kaip užgimėm, taip mirštame nuogi.

2. Apverkiame

Gailiai apverkiame mes, gailiai apraudam
Seniai sumintas pokylių gėles,
O mūsų asaros — velniam į naudą —
Kurių mes priverkėm asarūves giliai.

Iš ryto gailmės nepasigėrę balijų.
Kosmetikai neskyrę pinigų stambaus,
Per dieną vaikštome iš įtūžio išbalę,
Likimas, tikim, mus už tai mubaui...

Gailiai apraudam mes, gailiai apverkiame,
Kad pinga pinigais, kad brangsta kvėpalai,
Ko reikia — deram mes, o ko nereikia — perkam,
Ir ko neturim — duodame mielai.

Ir vietoj pieno geriame mes alų,
Ir duoną mėtome sotiems šunims,
Ir keliame šiaudus vietoj idealų,
Kol jie liepsnot ir deginti mus ims!...

Ir, kai širdies ugniakurui išblėsus,
Jau paskutinė žiežirba sudega,
Palinkę palmės tarp savęs kalbėsiai,
Lyg mums bylodamos: Pax tecum, pax...

AFRICA SAFARI (ESCONDIDOS)

Pro žemės ūką, ryto rūką,
Pro kalmus po lietus žolius
Vasario saulė veidą suka
I eukaliptus nekukilius...

Pritūdo staugiančią panterą
Už egzistencijos ribų,
O ji ten šoka habanerą
Ir veržias iš širdies tabu!

Linksmi pavasariai išsirdę
Pralaužia sąmonės ledus,
Ir pulsas plakasi į širdį,
Gyvenimui neatlaidus.

TIKRAIS VARDAIS

Išiname kartą per metus į orą gryną
Ir visa, rodos, grįžta, kaip kadais —
Medžiūvėlė medžiūvėlė ir laukius laukiais vadinam,
Vadinam daiktus jų tikrais vardais:

Čia beržas (brolis), čia pušis (sesuo), čia uosis,
Ten saulės veidas ryto ežeran paskęs,
Ir kai pušim, beržais ir saule akys guosis,
Paliečiam rankom viską, tartum vynuogių keles.

sveikus, linksmus žaniukus ir žuvelius į svetimą daržą". Pašaipus tonas ir tokia rašymo maniera yra nuolat vartojama, tarp kitko, miesčioniškoje antraeilėje "maoizburties prozoje, kur be cinizmo ir be ironijos, tarsi be haibolo stiklo, neparašomas nė vienas svaresnis puslapis. Dargi prie miršančio Rokso budinti ir iš neurochirurgo stebuklo laukianti Mona, tyra Dogenio mylimoji, yra lyginama su šuneliu: "Mona žiūrėjo į jį vivisekcinio šunelio žvilgsniu". Nieko čia blogo, bet ir nieko originalaus. Ši užuomina yra tik maža dėmelė šiaip išpūdingoje Rokso mirties scenoje.

Satyriškos pylos romane susi-

laukia (gana pavėluotai) ir buržuazinis jaunimas, visom keturiomis įklimpęs į "rock" muziką, narkotikus, ekscentriškų malonumų ir pagarsėjimų vaikymąsi. Uždrožiama paauglių "maoizmui", diplomatiškai vengiant paminėti maskvinio komunizmo, kurio "taikos" karveliai nemažiau teršia jaunų ekscentrikų protines laktas. Rašant apie neurochirurgo stebuklo laukiantį "rock" dainininkų pamišėlišką dievinimą, gal ir nevertėtų griebtis seniai palaidotų šampų: "Mažburžuiniai paaugliai laužo kėdes, plėšo nuo savęs rūbus ir šlapina į kelnaites". Amerikoje taip buvo rašoma prieš gerą dešimtmetį, tik joks žurnalistas nedėdavo programinio būdvardžio "mažburžuinis".

Ina Nenortienė

Vaza (žiūr. psl. 5)

Paliečiam akmenį, paliečiam grūstą... Lauko gėlę
Nuraškom žydinčią prie kelio be prasmės,
Ir sunkūs sielvartai, kaip usnys sielų gėlę,
Atrodo, nesugrįžtamai už horizonto mugarmės...

Ir, rodos, vėl takais gimtaisiais vaikštom
Ir svaigstam sodų žiedulingais sukuriams,
Ir pasigendami ty, kadais su kurtais
Pirmais vardais vadinom žemės dailtus...

Ir ieškom mes, upėn nostalgijos paskendę,
Klaikiam pasaulįje paklydusių veidų
Ir imame maišyti, kas vakar ir kas šiandien,
Ir taip laiminga, taip nežemiškai graudu...

Kur jūs, kolegos, bandė su mumis eitiuoti,
Paskui iškilę mokslų daktarais, aere,
Kur tu, naujosios romuvos žynų, Juozai Keliuoti,
Išbrėdė iš tremties pusnyry Sibire?..

Tu, Juozai Grušai, Nemuno aukštojo pašlaitėj
Eilėraščių posmavės pirmus (pamirštus) posmus,
O tu, kur tu, Antanai Vaičiulaiti,
Popiežiaus paukšti, elegantiškai romus?..

Vainikan pinasi, kas vakar ir kas šiandien,
Tas atsilepia, o tas ne — nyku, gūdu...
Ir ieškom vėl, nostalgijon gilion paskendę,
Vakardienos dainų, vakardienos veidų.

— Pro demagogijos, pro veldmainysčių rūkų tirštą
Teisybė artinas, ji netoli, nebeilgai — — —
Palies kaip realybę ją, kaip daiktą mūsų pirštai —
Pasukim kompasą į Lietuvą, draugai! — — —

Poetas Bernardas Brazdžionis skaitys savo ankstyvesnę ir naujausią, niekur dar neskelbtą kūrybą, pajavindamas literatūrinėmis reminiscencijomis, jubiliejiname (dešimtajame) literatūros vakare Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos salėje gruodžio 6. Šis literatūros vakaras sutampa su poeto 50 metų kūrybinio reikšmingo sukaktimi: 1924 m. išspausdino savo pirmą eilėraščių rinkinį "Baltosios dienos". Vakaro metu bus rodoma pamatyti visas per pusę šimtmečio išleistos poeto knygos.

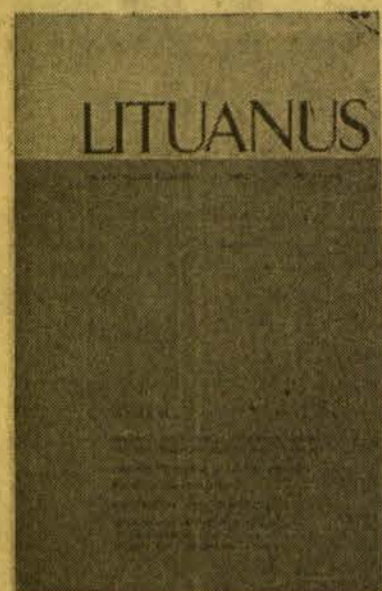
Apie tai neužsiminčiau recenzijoje, nors, antra vertus, šioje Stanio kolizijoje su Foržerono prabangia aplinka, su estrados dainininkų blondinukėm išryškėja herojo priekabus, muštynes provokuojantis būdas. Taip, laikraštinių nuomonių, kartais elgiasi garsusis Frank Sinatra. Bet čia jau kita opera. Sinatra yra sveikas, o Dogenis — psichiškai trenktas.

Man labiau imponavo Stanio normalus santykiavimas su Ardenų miestelio gyventojais, taip vaizdžiai nupieštais didesnėje knygos dalyje. Į Ardenų terapiškai poilsiauti atvykęs chirurgas Dogenis, nелеka be darbo: jis džiaugiasi žmonėmis, juos gydo, atlieka stebuklingas opepracijas,

pataria ir net gina skriaudžiamuosius. Aišku, tokio dvasinio pajėgumo gydytojas, tarsi Čechovas ar Schweitzeris, gali pelnytai pasipuoti stebukladario, geradario, tikro aristokrato aureole. Čia norėtumsi paminėti Viktoro Nako straipsnį liepos mėn. "Akiračiuose", kur jis kritikuoja išsivijos lietuvių "kaimiška mentaliteta, kuris medicinos gydytojus ir inžinierius tiek sudiešina, kad šie virsta lietuvių visuomenės "aristokratija". ("Tėvai, vaikai, politika"). Nematau čia jokio kaimiško mentaliteto. Gydytojų išsivijos lyktas ne vien lietuviuose. Geriems daktarams, ligų ir kančių naikintojams, dargi vi-

(Nuakalta į 4 psl.)

Nauji leidiniai

• **LITUANUS**, Volume 21, Number 3, Fall 1975. Lithuanian Quarterly. Angli kalba leidžiamas akademinis klotis žurnalas, išeinantis 4 kartus metuose, leidžiamas Lituanus Foundation, Inc. Žurnalą parengia po numerio pakaitomis redaguoja šie redaktoriai: J. A. Račkauskas (Chicago State University) Antanas Klimas (University of Rochester), Tomas Remeikis (St. Joseph's Calumet College, East Chicago, Ind.), Bronius Vaškešius (Lafayette College, Easton, Pa.). Čia minimas šių metų rudenio numeris redaguotas J. A. Račkausko ir A. Klimos. Sumaniai tvarkydamos visą Lituanus leidimo užnugarį, žurnalą administruoja Jonas Kučėnas. Redakcijos ir administracijos adresas: Lituanus, 6621 So. Troy St., Chicago, Ill. 60629. Metinė žurnalo prenumerata \$8.00. Visi anksčiau išėjusieji Lituanus numeriai yra saugojami mikrofilmuose, kuriais galima pasinaudoti, rašant šiuo adresu: University Microfilms, Inc., Ann Arbor, Michigan 48106.

Šiame numeryje apie lietuvių liaudies meno motyvus šv. Kazimiero kapinių paminklų, Chicago, rašo Jonas Dainauskas. Tuo pačiu redakcijos pastabose skaitytojas supažindinamas su Lithuanian Photo Library ir Loyola University Press leidžiamu leidiniu A Lithuanian Cemetery: St. Casimir Lithuanian Cemetery in Chicago, redaguotu Algimanto Kežio, S.J. Iš šio leidinio ir yra paimtas čia skelbiamas Jono Dainausko rašto tekstas. Straipsnis gražiai iliustruotas minėtų kapinių paminklų ir jų detalių nuotraukomis.

Latvis Juris Silenics rašo apie keturių latvių rašytojų (Andrejs Irbe, Talibaldis Kikauka, Ilze Šķipsna, Benita Vejsberga) veikalus: A Topography of Exile: Narrative Forms and Thematic Development in Prose.

Angliškai skaitantis pasaulis supažindinamas su Londone (Anglijoje) gyvenančių mūsų poetų Vladu Šlaitu, ūia pat duodant ir penketą jo eilėraščių, kuriuos anglų kalbon išvertusi Julia Stelmokas, Juozo Prunskio trijų puslapių raštas užvadinamas: In the Memory of Lithuanian Consul General Petras Daužvardis (1895-1971). Skyrių "From A Lithuanian Archive" duodama Alfredo Erieho Senno "A Conversation with Julius Bielskis". Apžvalgų skyriuje plačiai apsišiojama prie Encyclopaedia Britannica naujausios laidos ryšium su enciklopedijos paskelbta kontroversine medžiaga, liečiančia Lietuvą: straipsnis redaguotas Mykolo Drungos. Current Events puslapius kalbama apie baltiškių studijų konferenciją praėjusią vasarą Stockholme, Švedijoje, ir apie Lietuvos Katalikų Bazylios Kronikos tebesiškai leidimą. Dokumentų skyriuje — Estonian and Latvian, Memorandum to the Conference on Security and Cooperation — 1975. Naujų knygų apžvalgos

Antanas Klimas aptaria žydų pastangomis išleista įdomų leidinį: Jerusalem of Lithuania, Illustrated and Documented. Collected and arranged by Leyzer Ran. 3 volumes, New York, 1974.

Kad toks mums labai reikšmingas žurnalas anglų kalba galima būtų ir toliau be vargų leisti, metams baigiantis, reikėtų mums nepamiršti ne tik savo prenumeratų atnaujinimo, bet ir Lituanus užsakymo, kaip Kalėdų dovanos, mums pažįstamiems, šviesesniems amerikiečiams.

• **SEJA**, 1975 m., Nr. 3. Tautinės demokratinės minties žurnalas. Leidžia Varpininkų leidinių fondas. Redaguoja Liudvikas Šmulkytis, 2523 W. 69th St., Chicago, Ill. 60629. Administruoja Juozas Urbelis, 1649 N. Broadway, Melrose Park, Ill. 60160. Straipsnių antraštės ir užsklandos dail. Broniaus Murišo. Žurnalas išeina 4 kartus per metus. Metinė prenumerata \$5.00 atskiro numerio kaina, \$1.50.

Šiame numeryje: Vyriausias Lietuvos laisvės veiksnys; Prof. dr. Petras Avižonis (L. S.); Socialinės ir kultūrinės problemos Lietuvos kaime (B. V. Mačiūka); Kur atsikūrė Lietuvių Bendruomenė? (Z. Dailidka); Tarpautiniai moterų metai (V. Sruogienė); A. A. Izidorius G. Tolušis (J. Našlūnas); Kas dainon nesudėta (K. Karvelis); Rašybos pakeitimai Lietuvoje (S. K.); Lietuvos žemėje įmintos pėdos (A. Grikiškis); Lietuvių Bendruomenės stabilizoti (V. Čižiūnas); A. Voldemaras, J. Indriūnas ir k. (V. S.); Motorizuoto degenerato sonata (Br. Raila); Dvi Petro Rimšos bylos (L. S.); Naujųjų laikų Lietuvos istorija (V. Čižiūnas); Žmonės, darbai ir dienos; Gyvenimo pamais; Laiškai; Knygos ir žurnalai.

Naujasis "Sėjos" numeris 88 psl., iliustruotas nuotraukomis.

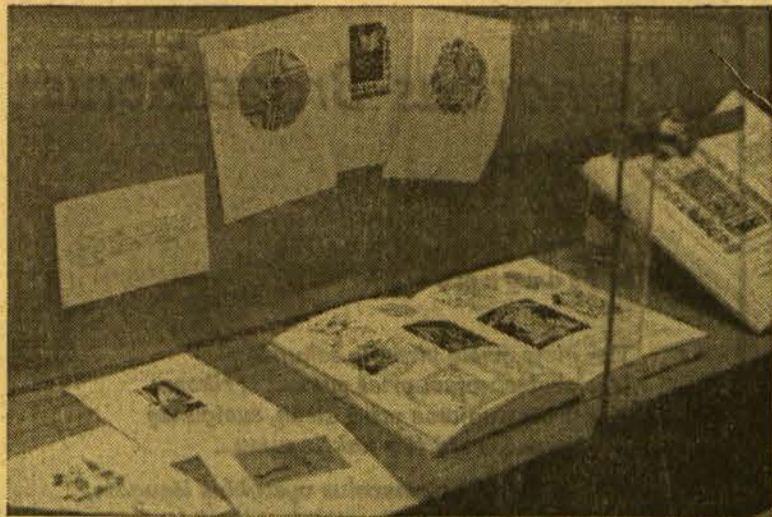
• **LAISKAI LIETUVIAMS**, 1975 m. lapkričio mėn. Nr. 11. Lietuvių jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Redaguoja Juozas Vaišnys, S.J. Administruoja Petras Kleinas, S.J. Redakcijos ir administracijos adresas: 2345 W. 56th St., Chicago, Ill. 60636. Metinė žurnalo prenumerata \$6.00.

Apie Prisiikėlio simbolį — kryžių rašo J. Vaišnys, S.J. Mintis apie lietuvių kuniga praelytė toliau tęsia kun. Paulius Rabikauskas. J. Venckus, S.J., rašo apie žinomąjį pokario metų italų valstybininką Alsicde de Gasperi. Vis dar 1000 mylių dviračiu nebaigia Anicetas Tamošaitis — ir gerai, kad nebaigia, nes jo keliavimas tikrai skaitytoją pagaus. Margi ir patrauklūs įprastiniai skyriai: Šeima, Knygos, Tėvynėje, Kalba, Filmai ir kt. Poezijos keturis eilėraščius duoda Ada Karvelytė. Numeris iliustruotas Jurgio Prapuolenio nuotraukomis.

• **BOOKS ABROAD**, Volume 49, Number 4, Autumn 1975. An International Quarterly. Sponsored by The University of Oklahoma. Editor: Ivar Ivask. Žurnalo metinė prenumerata \$10.00, adresas: Books Abroad, 1005 Asp Ave., Norman, Okla. 73069.

Žurnalas didelio formato, daugiau 250 psl., iš kurių beveik pusė skirta žymiam šių laikų graikų poetui Odysseus Elytis. Puslapiai iliustruoti puikiais šio rašytojo gyvenimo nuotraukomis.

Antroji žurnalo numerio pusė skirta knygoms, išleidžiamoms visomis literatūrinėmis pasaulio kalbomis. Lietuviškosios naujos knygos šį kartą aptaria-

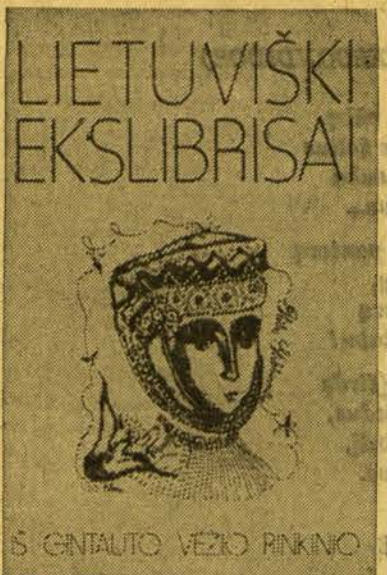

Lietuviškieji ekslibrisai Indianos valstybinio universiteto bibliotekoje, Bloomingtone. Parodėlė surengta ten studijuojančių lietuvių studentų rūpesčiu.

mos: Aloyzo Barono "Silko tinklai" ir K. Dovelkos "Lietuvių poetikos tyrinėjimai" Abi knygas recenzuoja R. Šilbajoris. Be to, ispaniškųjų knygų puslapius Stasys Goštautas aptaria: Octavio Paz "Teatro de signos/Transparencias".

• **MITTEILUNGEN AUS BAL-TISCHEM LEBEN**, Nr. 3 (91), September 1975. Leidėjas Baltische Gesellschaft in Deutschland. Leidinys išeina keturis kartus metuose. Prenumerata 15 markių. Užsisakyti, rašant: Adam Gruenbaum, 8 Muenchen 2, Lessingstr. 5, W. Germany.

Leidinyje duodama gana plati lietuvių, latvių ir estų labiau kultūrinio, bet ir visuomeninio gyvenimo apžvalga. Šio numerio lietuviškieji dalykai: minima dr. A. Geručio 70 metų amžiaus sukaustis, aprašoma baltų veikla Helsinkio konferencijoje ir Baltų Instituto praėjusios vasaros konferencija Švedijoje, duodama smulkesnė, tačiau gausi lietuviškosios (labiau lituanistinės) veiklos kronika. Vis dėlto leidinyje dominuoja estiškioji ir latviškoji medžiaga. Mūsų kiam, turintimis kontaktų su šiuo vokiečių kalba spausdinamu leidiniu, reikėtų gerokai pasitempti.

Ekslibristinio leidinio — parodos katalogo viršelis

• **LIETUVIŠKĖS LIBRISAI**. Iš Gintauto Vėžio rinkinio. Ryšium su M. K. Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, š. m. lapkričio 14-30 d. vykstančia lietuviškojo ekslibristo paroda išleistas didesnio formato, gražus 10 psl. leidinėlis. Minimoj parodoj buvo išstatytas Gintauto Vėžio lietuviškųjų ekslibristų rinkinys. Šis leidinėlis yra lyg ir anos parodos katalogas, gražiai iliustruotas žymiųjų mūsų dailininkų ekslibristinės kūrybos pavyzdžiais ir trumpomis pastabomis apie pačius dailininkus. Leidinėlis yra ne tik malonus parodos atminimas, bet ir estetiškos išvaizdos dokumentas, liudijantis lietuviškojo ekslibristo gyvastingumą Lietuvoje ir išeivijoje.

• **AKIRACIAI**, 1975 m. spalio mėn., Nr. 9. Atviro žodžio mėnraštis. Leidžia Viewpoint Press, Inc. Šio numerio redaktoriai: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, dr. E. Vaišnienė, H. Žemelis. Administruoja K. Avižonis. Prenumerata metams (10 numerių) 6 dol. Redakcijos ir administracijos adresas: 6821 S.

Maplewood Ave., Chicago, Ill. 60629.

Dėmesį patraukia Kęsto Reikalo pastaraisiais metais išeivijoje išėjusių romanų apžvalga. Detaliau aptariami šie romanai: Juozo Kraliaus "Tautvilas", Vytauto Alanto "Sventaragis", Vacio Kavaliūno "Hesteras", Jurgio Gliados "Pagairė", Eduardo Cinzo "Raudonojo arklis vasarą", Albino Baranausko "Rudėnys ir pavasariai, arba Užplynių Pultinevičius namie ir svetur", Andriaus Norimo "Miršta tik žmonės". Spausdinama taipgi Aušros Jurašienės Lietuvių studijų savaitėje Italijoje skaityta pasakaita "Kūrybos problemos dabartinėje Lietuvoje".

Anoniminiam rašte (jis toks yra, kai laikraštį redaguoja ne vienas, bet septyni redaktoriai ir ne vienas iš jų nepasirašo) "Neskaitytų knygų apžvalga" prisimenama Jono Lankučio Vilniuje išleistas knygos "Lietuvių dramaturgijos raida" paminėjimas mūsų laikraščio "Naujų leidinių" skyrelyje š. m. rugpjūčio mėn. 2 d. Lankučio knygą minint, buvo pasigesta joje išeivijos dramaturgijos. Akiračių anonimas dabar tokią mūsų užuomina nepatenkintas, nes, girdi, knygoje yra minimos ir Skėmos ir Landsbergio, ir Ostausko pavardės. Taip minimos. Bet kokioj proporcijoj? Lankučio knyga yra 442 puslapiai. O minėtų trijų mūsų dramaturgų išleiskajai kūrybai skirta tik šešioliką puslapio eilučių. Realiai tai ir yra nutylėjimas. Ir nutylėjimas svarbiausia ne pavardžių, bet fakto, kad visoje lietuvių dramaturgijos raidoje moderniosios šių dienų dramos kelius pralaužė kaip tik anie trys dramaturgai išeivijoje tuo metu, kai okupuotoje Lietuvoje apie panašią kryptį niekas dar ne sapnuotė nespavo. Bet ar "Akiračių" anonimas šitai supras. Tikriausiai jis ir toliau vaikliskai džiaugsis įsivaizduotai rasta geležele, prirašinėdamas apie nieką 6 kartus daugiau negu Lankutis apie Skėmos, Landsbergio ir Ostausko išleiskąsias dramas.

• **MOSŲ ŽINIOS**, 1975 m. lapkričio mėn. 23 d., Nr. 19. Lietuvių jėzuitų ir Jaunimo centro Chicagoje biuletenis. Redaguoja Alg. Kežys, S.J. Administruoja Petras Kleinas, S.J. Redakcijos ir administracijos adresas: 5620 S. Claremont Ave., Chicago, Ill. 60636.

Apie ugnis, kviečius ir farizėjus rašo pats redaktorius. Toliau jau visokie aprašai buvusių, esamų ir būsimų Jaunimo centro įvykių: tradicinės vakarienės, vaikų vaidinimo, įvairių meno parodų, koncertų ir kt.

Išskirtinio dėmesio verti (jau šeštuojų tęsinio eilantys) brolio Petro Kleino, S.J. praėjusios vasaros maldininkų kelionės Romon ir kitur Europoje įspūdžiai. Šiaip jau kelionių aprašinėjimų mums netrūksta, tačiau brolio Petro įspūdžiai iš daugelio pilkumos šviesiai išsiskiria. Jis ne tik gerai valdo savo šmaikščią plunksną, bet ir moka iš gausybės įspūdžių ištraukti tuos, kurie turi ne vien asmenišką, bet ir bendresnį kontekstą ar analogiją su praetim ar net su aktualia mūsų pačių dabartimi. Štai, stebėdamas paminklą už svetima-

TAMSOJE BESIJUOKIANTIS ŽMOGUS

(Atkelta iš 3 pusl.)

suomenininkams pagarba priklausė visais laikais visose tautose. Dažnai jų gyvenimas baigiasi ar per anksti, ar tragiška mirtimi. Džiova pakirto V. Kudirką, Čechovą. O Cinzo romane žmonių draugas daktaras Rokas, skubėdamas pas ligonį, naktį su džipu nudarda nuo kalno į prazūtį.

Recenzija kelias savaites išgulejo portfelėje, ištrausiu j vis di-dėjantį pastabų pluoštą. Nesiryzau siūsti redakcijon: nebuvau patenkintas trumpa ir palyginti paviršutiniška gilaus romano analize. Šią savaitę vėl varčiau knygą. Mane kažkodėl neramino romano struktūra. Tiesiog negalėjau atleisti autoriui, kodėl jis, taip sumaniat įkurdinęs prie-puolių bijantį Stanį jaukiame Ardėnų miestelyje, surišęs jį su vietinių žmonių likimais, staiga 208 psl. (ak, toji liga, užmiršau) sugrąžino jį į nesvetimą Liežą, į ožkabardžio psichiatro Lemre-no globą, į stangrios Danielės deginantį glėbį ir pagaliau į jos tėvo turtuolio Foržerono, kurį galima bet kaip įzeidinti, gim-tadienio pokylį. Taip ir užsikirto romano fabula. Iracionalus (racionaliai galvojęs) herojus į klimpo. Dvasiškai lūžo. Ardėnų visas romanas supliūško, kaip miestelio gyvenimas išblėso. Ir

karalių žuvusiems šveicarams, brolis Petras ir sakė: "Anais laikais šveicarai mieliai stodavo i svetimtaučių valdovų kariuome-nes. Atsistokavo net šitaip: vieni kaunasi vieno karaliaus pusėje, kiti — jo priešo fronte, taigi muša, žudo vienas kitą, gal net bro-lis brolį. Kažkaip panašiai da-bar darome ir mes, lietuviai, Chi-cagoje, tirščiausiame lietuvyne: pykstamės, baramės, bylinėja-mės, vienas apie kitą net į laik-raščius negražiai parašome. Švei-carai kovėsi vienas prieš kitą už riebią algą, ilgametę pensiją ir kitokias privilegijas. O dėl ko mes tarp savęs kovojame? (...) Smir-nėja sakomi ir net parašomi gandai, kad mes kaunamės dėl narsumo dvasios, kitais žodžiais, prieš kovingumo nuosmukį". Net ir aną kelionę nekeliausiam yra smagu ir nuotaikinga po Europą pasikvaistytį bent brolio Petro su-rašytuos įspūdžiuos, o drauge ke-liavusiems brolio Petro raštas bus tiesiog antras jų pergyvenimas. Neskaičiusieji turėtų parašyti broliui Petriui, prašant kelionių aprašus pristūti.

• **LAS CONDICIONES RELI-GIOSAS EN LITANIA BAJO LA OCUPACION RUSO-SOVIETICA**. S. E. R. Monsenor Vincentas Brizgys, Obispo Aux-iliar de Kaunas, Lituanía (en el exilio). Traducido del inglés por Pierre Maurice. Publicado por el Consejo de las Organizaciones y Prensa de la Argentina. Patroci-nado por ALTAS. Buenos Aires 1975.

Ispanų kalba, 44 psl., iliustruotas leidinys, pateikias ispaniškai kalbantiems gerai paruoštą infor-maciją apie religijos persekiojimą bolševikų — rusų okupuotoje Lie-tuvoje.

• **EGLUTĖ**, 1975 m. lapkričio mėn. Lietuviškas vaikų laikraštė-lis išeivijoje. Leidžia ir administruoja Nekalatai Pradėtosios Mari-jos seserys. Redaguoja: ses. Ona Mikailaitė, Elena Juknevičienė ir Danguolė Sadūnaitė. Redakcijos ir administracijos adresas: Eglutė, Immaculate Conception Con-vent, Putnam, Conn. 06260. Me-tinė prenumerata \$ 7.00.

Laikraštėlis — puiki dovana mūsų mažiesiems ne tik tai Kalė-domas, bet ir visiems ateinantiems metams.

blogai iškeptas pyragas. Valgyti galima, bet džiaugtis sarangos grožiu — tai jau ne. Šiuo atžvil-giu "Brolio Mykolo gatvė", su-daryta iš giminingų apsakymų, kur kas išvaizdesnė, lankstesnė, vieningesnė. Man vis atrodo, kad simetrija yra grožio pagrinda.

Vakar, vaikščioldamas Ford—Anson parko takais, galvojau apie Cinzo romano herojaus vi-dinius prieštaravimus. Dogenis, nežiūrint savo socialinio geradė-jiskumo, užmuša (ligoniui gali-ma atleisti) esminę žmogaus idė-ją. Jei Nietzschei Dievas yra mi-ręs, tai mūsų Cinzui — Dogeniui žmogus visiškai neegzistuoja. Iš paviršiaus toks pasakymas skam-ba absurdiškai. O iš tikrųjų, re-miantis Dogenio tvirtinimais, žmogus tėra tik biocheminė bū-tybė. Tik materija. O siela? "Nė-ra sielos, Mona, yra tik biologi-nėje rūgštyje sumerkti neuronai, kurie ir sukuria tai, ką mes vadi-name savijauta". Toliau: nėra žmogaus, yra tik krikščioniškos moralės nuostatai. O kas tuos nuostatus sudarė ir kam juos su-darė? Žmogus? Pastarųjų klau-simų niekas knygoje neklausia.

Kažkodėl pasidaro sunku moksliškai bei daktariškai, patir-timi gaivina pasaulėžiūrą (atvirai šnekan, materializmą)

suderinti su Dogenio praktišku idealizmu. Jis gi prisipažįsta: "Pasaulio aš nepakeisiu, bet kai ką pasuksi reikalinga kryptimi". Tuoj pat švystelėjo klausimas: jei žmogus tėra tik besielė bio-cheminė būtybė, tik ryklys, tik vilkas kitiems, kaim iš viso dėti pastangas pasauliui pasukti "rei-kalinga kryptimi"? Kam iš viso pykti ant buržujų? Jie gi chemiškai atlieka savo funkcijas. Kam užsistoti skrudinamus darbi-ninkus? Kam kovoti su žmonių prietarais?

Tų klausimų deginamas, gri-žau namo ir savo bevaisę recen-ziją įnečiau į krepšį.

• **"Dialogas su lietuviais"** Atvykstantiems iš Lietuvos paviešėti pirmiausia galima pasiūlyti paskaityti žurnalisto ir kritiko Bronio Railos veikalą "Dialogas su lietuviais" (580 psl.), kur plačiai aptariami išeivijos ir tautos bendravimo ir laisvės kovos būdų klausimai. Knyga įsigyti ar užsisakyti da-bar galima "DRAUGE". Kaina \$5.00. Ilinojaus gyventojai pri-deda 5% mokesčių.

Kažkodėl pasidaro sunku moksliškai bei daktariškai, patir-timi gaivina pasaulėžiūrą (atvirai šnekan, materializmą)

A. TVERAS
LAIKRODŽIAI IR BRANGINTYBES
Pardavimas ir taisymas
2646 W. 69th Street Tel. RE 7-1041

KALĖDŲ EKSKURSIJA LIETUVON
Kelionė: 6 naktys Vilniuje, 1 dienos išvyka Kaune,
3 naktys Vienoje (kur Naujus Metus sutiksime)
4 naktys Munchene

nuo gruodžio 22 d. iki sausio 5 d.
Tiktai — \$969.00

Ekskursija išvyksta su Lufthansa Kompanija
iš Bostono ir New Yorko.

Norintieji gauti daugiau informaciją prašom
kreiptis į:

ALGIRDA MITKŲ
8 White Oak Road, Newton, Mass. 02188
Tel. (617) 969-1190

arba
GALAXY TOUR & TRAVELS
141 Linden Street, Wellesley, Mass. 02181
Tel. (617) 237-5502

Prašome pasinaudoti šia puikia proga
aplankyti Lietuvą per šventes.

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
B. R. PIETKIEWICZ, Prez.
2555 West 47th Street Tel. LA 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE

VALANDOS: SEŠTAD. 9 v. r. iki 12 v. d. — Trečiad. uždaras
ANTRAD. IR PENKTAD. — 9 v. r. iki 5 v. vak.
PIRMAD. IR KETVIRTAD. — 9 v. r. iki 5 v. vak.

7 3/4 % Mokamas už 6 m. certifikatus. Minimum \$1,000	6 1/2 % Mokamas už 1 m. certifikatus. Minimum \$1,000	5 1/4 % Mokamas už investavimo sąskaitas
---	---	--

PINIGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELNO NUOSTAIGAS NUO 1 D.
Dividendai mokami kas 3 mėnesiai

Nuotraukos menininkai vėl Jaunimo centre, Chicagoje

1975 metų lietuvių fotografų parodoje, kuri buvo atidaryta lapkričio 21 d. Jaunimo centre, Chicagoje, dalyvauja 49 lietuvių fotografai su 298 darbais. Paroda surengė Lietuvių foto archyvas.

Jury komisija, kurią sudarė Aleksas Urba, Jonas Dovydenas ir Algimantas Kezys, S.J., atrinko nuotraukas negatyvų balsavimu, t.y. tos nuotraukos buvo atrinktos, kurios gavo bent vieną balsą prieš. Premijų komisija, susidedanti iš A. Kurausko, P. Alekso, K. Izokaičio ir U. Juodvalkio, paskirstė premijas: spalvotų nuotraukų kategorijoje I — Romas Bartuška, II — Aurelijus Prapuolenis, III — Teresė Gaidelytė; juoda baltą kategorijoje I — Juozas Salučka, II — Giedrė Vaitienė, III — Eugenijus Būtenas. Kvietiniai parodos dalyviai ir jury komisijos nariai konkurse nedalyvavo. Premijų mecenatai buvo dr. Stasys ir Milda Budriai (300 dol.), dr. Rimvydas Sidrys (200 dol.) ir dr. Algimantas Kurgonas (100 dol.).

Su metų parodos garbės svečias buvo Uosis Juodvalkis iš Providence, R.I., išstatęs priekinėje parodų salės dalyje 30 didelio formato spalvotų ir juoda baltą nuotraukų. Kiti dalyvavo su mažiau darbų, leidžiant kiekvienam konkurse dalyviui pristatyti ne daugiau kaip 10 darbų.

Parodos dalyviams galima padalinti į penkis grupes: I. profesionalai, tvirtai įsipilietinę savo

pasirinktame darbe (Juodvalkis, Urba, Maželis, Laucius); 2. mėgėjai-veteranai, šalia kitų profesionalų įsipareigojimų atkakliai prisirišę prie pamėgtojo fotografavimo (Grigaitis, Salučka, Kezys, Penikas, Daugėla, Variakojytė, Bogutai); 3. jaunesnieji profesionalai, paragavę foto studijų, išką darbo ir pripažinimo (Norvilas, Petkus, Feiferis, Būtenas, Vaitėnas, Regis, Naujokaitis); 4. neseniai pradėję mėgėjai (Bartuška, Prapuolenis, Ramonas, Juškys, R. Sidrys, Podis, Stokas, Vaitienė, Stasiulis, Martytė, Mezininkas, Staškevičius, Gaučys); 5. pirmažingsnininkai — studentai ir kitokie, neseniai pradėję ar pirmą kartą pasirodę mūsų parodose su savo darbais (Paškevičiūtė, Gaidelytė, Bernotavičius, Karužaitė, Jeliūnaitė, Sandanavičiūtė, Rygelis, Zabelskis, Juškevičienė, J. Sidrys, Kazlas, Predkelis, Marcinkutė, Zilevičius, Gaidelis, Tamulis, Grabauskas).

Tai labai plati ir, rodos, sunkiai po vienu vardikliu sutelpanči darbininkų ir darbų skalė. Ji driekiasi nuo puikiai apvaldyto meistriskumo iki pirmaklasio papaveikslavimo; nuo tikrovės nešlifuotos dokumentacijos iki fantazijos sukurty abstraktinių spalvų ir formų niuansų. Bet visa ši paroda tilpo po vienu stogu, suteikdama žiūrovui progą pamatyti įvairuojantį vientisumą, sukurta (su keliomis išimtimis) per šiuos metus lietuvių fotografų išievojimo.

A. Kez.

Naudinga grožio kūryba

Inos Nenortienės parodą Chicagoje pasitinkant

MYKOLAS DRUNGA

Nerukus mes iš Bostono Jums į Chicago atsiųsime emalstę Iną Nenortienę. O su jos pavarde bei veikia risasi eilė kontrastų. Pirmasis kontrastas glūdi tame, kad jos pavarde daugumoje lietuviškų galvų telšaukia klausimais, kai tuo tarpu (o tą Jūs patys pastebėsite parodoje) jos pasiekimai tokie spalvingi ir iškalingi. Dėl šios padėties gal dailininkas kalbas jos asmeniškas kuklumas, paprastumas, pretenzijos ir pompos stoka. Mums išvilioje tapus nebe didvyriu, o dailininku tauta, tylesniajam kūrėjui darosi kaskart sunkiau įsibėlioti savo tautiečių sąmonėn. Šia prasme mes jau „amerikonėjame“, panašėjame į savo aplinką, kur nebeužtenka tik kurti, o reikia sugėbėti ir apskurtinti...

Kitas kontrastas kyla iš to, kad, nors formaliai požiūriu jos darbai priklauso „taikomojo“ meno sričiai, juose yra daugiau medžiagos estetiškai pasigrožėjimui, negu aibėje „grynojo“ meno kūrinių. Paradoksišku būdu kaip tik dėl to jai kelias į visuotinį garso mūsų tarpe ir gali būti kiek sunkėlesnis.

Pirmiausia, pas mus dar nėra stiprios tradicijos estetiškai vertinti bei rinkyti objektus, kurie, nors būtų dekoratyvūs ir brangūs, savo prigimtimi yra skirti naudojimui. Galima jau pripažinti, kad tapybos ir grafikos (mažiau gal tik skulptūros) atžvilgiu esame, bendrai paėmus, išsivysčiusi ir rafinuota nuovoka. Jei paveikslais puošiami butai, tai toli gražu nebe kokiomis papūgomis, čigonaitėmis ar matorais iš Woolwortho krautuves, bet, išgalėms leidžiant, parodų metu išgytys ar išspręstais dailininkų kūriniams. Vis dėl-

Ina Nenortienė

to, puodus, vazas, lėkštes, tures, veidrodžius dažniausiai dar vis tik tokiose ar panašiose krautuves tebeperkame, nesijaudindami, kad tai masinės produkcijos gaminiai bei didesnės specifiskai meninės vertės. Pasiaiskinti gal irgi mokėtume: dažais apklotą drobę juk ir netinka kam kitam, kaip tik estetinei kontempliacijai, gi lėkštė ar puodas savaime visą dėmesį nusitraukia į praktišką funkciją. (Zinoma, toks galvojimas būdin gas daugiau moderniam vidurio laimės miestiečiui; nei aristokratui, nei mūsų žemdirbiai protėviai šitaip grožio nuo naudos neskirdavo.)

Dažnai tačiau pasitaiko, jog naudingo dailto meninis apipavidalinimas toks raškus, kad žiūrovas būna nebesuinteresuotas jo naudingumu. Pvz., Inos

Mergaitė prie lango

Nuotrauka Ilonos Marcinkutės

(Iš lietuvių fotografų parodos Jaunimo centre, Chicagoje)

Kultūrinė kronika

Prof. Juozo Brazaičio minėjimas Chicagoje rytoj

Prof. Juozas Brazaitis, literatūros profesorius, kritikas ir rašytojas, ilgametis Darbininko redaktorius, rezistentas ir 1941 metų sukiliminių vyriausybės ministras pirmininkas mirė per reitų metų lapkričio 28. Ateinančių sekmadienį (rytoj — lapkričio 30) Chicagoje ruošiamas prof.

Juozo Brazaičio paminėjimas.

Religinė minėjimo dalis įvyks 3 val. popiet lietuvių jėzuitų koplyčioje. Šv. Mišias atšaus J.E. vysk. V. Brizgys, asistuojamas T. J. Vaišnio ir T. V. Rimšelio. Giedos sol. D. Stankaitytė, vargonais priitarin muz. A. Jurgučiu. Pamokslas — kun. J. Vaišnio, S.J.

Nenortienės emalio darbų estetišką jėgą nustelbia bet koki interesą viena ar kita utilitarinė jų funkcija. Kai kurių žiūrovų pasamonei tai gali išaukti dvilypį jausmą: žavėjimąsi stipriu piešiniu ar puikiu spalvų žaismu, bet tuo pačiu gailėjimąsi, kad tai realizuota ne drobėje ar popieriuje, o lėkštėje. Ši dvilypumą galima išgyvendinti tik tuo atveju, jeigu būtų išgyvendinta ir ji grindžiančioji pažūra — būtent, kad esama principinio skirtumo tarp „taikomosios“ ir „grynosios“ dailės.

Be to, didelis dirbinio tapybiškumas ar grafiškumas, kaip pas Iną Nenortienę, aščiau iškelia ir jo produkcijos proceso svarbos klausimą. Ar vertinsime tik rezultatai ir tai tapybiniais ar grafikos kriterijais, ar, priešingai, nagrinėsime ir jo padarymo techniką, stebėdami, kaip iš vario plokštės gimė impresiionistinis peizažas? Nesuosiūniant šioje vietoje giliai į tą tradicinę estetikos problemą leisti, užtenka ir vėl pabrėžti, jog Inos Nenortienės darbai iš karto familiariai prašneka ir tam žiūrovui, kuris nieko ar mažai nežino apie emaliavimo procesą. Iš kitos pusės, jo nepažįstant, vargiai galima tiksliau įvertinti patį dailininkės meistriskumo laipsnį.

Ina Nenortienė — jei ne vienintelė, tai šiuo metu tikrai viena iš dviejų ar trijų lietuvių menininkų, emaliavimui skiriančių visą laiką. Pagrindinis šio proceso principas labai paprastas: ant kokio nori dydžio ir formos metalo gabalo deginimu sutvirtinama tam tikras medžiagų mišinys. Priklausomai nuo to, kokia metalo rūšis (varis, plienas, sidabras, auksas), koks jo paviršius, kaip uždedamas emalis, kokios rūšies pats emalinis mišinys permatomas, (opakiškas; skaidrus, drumstas, baltas, spalvotas). Pareina ir nuo to, kaip ir keliais karta emalinis mišinys įlydomas metale. Ir dar nuo daugelio kitų dalykų gaunasi įvairios technikos ir skirtingi re-

zultatai. Tai senas menas, žinomas priešistorinių ar ankstyvųjų istorinių laikų skitams, indams, kiniečiams, egiptiečiams, asirėčiams, finikiečiams, na, ir baltams, kurių emaliuotų segių, kabučių, apyrankių, karolių dar ir šiandien turime išsaugotų. Tad Ina Nenortienė, nors ir naudodamasi naujausiomis techninėmis, o iš paprasto papuošalo gaminimo išsiplėtusi į kitas metalo apdirbimo sritis, pačiu pagrindiniu savo kūrybinės technikos principu nemažiau tampriai už skulptorius ir grafikus yra susijusi su kapuose sudėliojusių mūsų protėvių kūrybingumu. Čia nieko nuostabaus: tarp to, kas labai modernu, ir to, kas labai sena, gali būti ir yra gilus dvasinis ryšys.

Tuo tarpu ryšys tarp bostonietės Inos Nenortienės ir čikagiečių lietuvių ateinančios parodos proga, tikėjime, susilydys stipresnis. Akivaizdoje fakto, kad jos darbai jums jau vieną kartą buvo išstatyti (1971 m. Jaunimo centre), ne taip smagu prispažinti, jog mes bostoniečiai dar ne karto nesame sukrutę savo mielą menininkę pagerbti paroda. Tiesa, pavieniai esame įsigiję ar buvę apdovanoti jos darbais, o taip pat gavę progos apžiūrėti jos darbus lietuvių rengtose parodose netolimaime New Yorke (1971 ir 1975 m.) ir Washingtono (1974 m.). Šiaip ji yra dažniau dalyvavusi amerikiečių parodose kolektyviniai ar individualiu pagrindu: Lawrence Gallery New Yorke (1965 m.), Hess Gallery Bostone (1968 m.), Worcester Craft Center (1970 m.), De Cordova Museum Art Expo, Lincoln, Mass. (1970 ir 1972 m.), ir North-Eastern Art Expo, Beverly, Mass. (1975 m.). Gimusi Lietuvoje, baigusi Tufts universitetą, studijavusi keramiką ir metalo apdirbimą Boston School of the Museum of Fine Arts, Ina Nenortienė gruodžio 5 — 13 d. ir vėl varijė bei pliene išskleis ramaus, bet intensyvaus grožio paveikslus Chicagoje.

UŽ AUKSTOSIOS SIENOS

(Atkelta iš 6 pusl.)

mėje. Jis dažnai kalbėjo apie nelaimę studento L. Skabelkos, džiova sirgusio, nors Skabelka priklausė visai kitai pasaulėžiūrinei linkmei.

Kai mudu darėme nukentėjusių nuo potvynio surašymą Kauno senamiestyje, pamatėme kokiame skurde skendo nemaža dalis gyventojų, gyvenusių rūsiuose. Ji jaudino jau anuo metu besireiškiantys kraštutinumai, kai miesčionija jau ėmėsi statyti rūmus tame pat Kaune.

Ketverius metus praleidau su Kaziu Inčūra už aukstosios sienos, kuri slėpė ir didelį sodą, aukštas kriaušes ir klevus, retokai mudviejų lankytą. Ketverius metus varstėme sie-

nos duris, kurių raktas nedaug ką mažesnis už plaktuką, mano pažįtamų savigynai nešiojamą Chicagoje. Ketverių metų draugystė su nuosirdžiu, maloni, atvira ir kūrybingu Kaziu šildė visą gyvenimą. Toks buvo Inčūra, plačia ranka sėjęs draugiškumą ir nesiliovęs kurti net sunkiausiose jo gyvenimo tarpiniuose.

Kai laikas jo veide uždėjo naują kaukę, kai akyse dingo žvitrumas, nustelbtas žvilgsnis į toli, kai dalis jo kūrybos gulėjo stalčiuose, Kazys nesutrukdino plunksnos. Jis vertė ispano Calderon de la Barca, italo Goldoni, pranežė Hugo ir ruso Korostylovo scenos veikalus. Puškino poemą „Ruslan ir Ludmila“ rado lietuvišką sąskambį. Tik mirtis nutraukė jau pradėtą kūrybinių poklėjų įgyvendinimą.

VERTINGA PARODA CHICAGOS DAILĖS INSTITUTE

Šiuo metu pasaulinio garso Chicago Dailės institute-muziejuje vyksta labai įdomi liturginio meno paroda. Ekspozitai pačiais geriausiais pavyzdžiais rodo lotyniškosios Vakarų Bažnyčios liturginio meno raidą viso tūkstantčio metų laikotarpiu: nuo romaniškųjų ornamentų ir viduramžių mišiolių iki pačių moderniausių, Matisso sukurty arnotų. Tai puiki Dailės instituto dovaną kalėdiniam laikotarpiui. Visi čikagiečiai turėtų šią parodą aplankyti. Paroda Dailės institute vyks iki ateinančių metų sausio mėn. 18 d.

ISIGYKITE PATVARIĄ IR EKONOMIŠKĄ SUSISIEKIMUI PRIEMONĘ

Mes stengiamės duoti lietuviams geriausią patarimą ir geriausias pirkimo sąlygas.

VOLARE visiškai naujas mažas PLYMOUTH
Ekonomiškas — iki 25 mylių galionu

Sutaupysit iki \$2,300.00 pirkdami 1975 metų Chrysler ar Plymouth.

Turime jaunuoliams mašinų: Cadillac, Buick, Pontiac, Oldsmobile ir kitų, taip pat importuotų, įvairių kainų. Pradedant nuo \$500.00. Mūsų dirbtuvėse prityrę mechanikai patarsys karoseriją (Body), sparus (Fenders) ir sureguliuos motorą.

BALZEKAS MOTORS, 4030 S. Archer VI7-1515

Seniausias automobilų pardavėjas Chicagoje, gerbiamas virš 50 metų.

ŠIOS PLOKŠTELĖS daugeliui žmonių dar nėra žinomos, tai būtent:

LIETUVIŠKŲ DAINŲ IR OPERŲ ARIJŲ RINKINYS IV

1. SAULĖLĖ RAUDONA ir PER LAUKELI.
Liet. liaudies daina. Įdainavo liet. filh. choras, Dir. A. K. Kaveckas.	7. TEKEJO SAULĖLĖ
Liet. liaudies daina. Įdainavo R. Marijošius.
2. UŽ NEMYLIMO BERNELIO.
Liet. liaudies daina. Įdainavo liet. filh. choras, Dir. G. Gimzauskas.	8. TRAVIATA.
Įdainavo K. Petrauskas, dir. L. Hofmekleris.
3. ŽALIOJ GIRIOI.
Liet. liaudies daina. Įdainavo P. Siparis.	9. PIKŲ DAMA.
Įdainavo K. Petrauskas, dir. L. Hofmekleris.
4. ŠALIA KELIO KUKALIS ŽYDEJO.
Liaudies daina. Įdainavo R. Marijošius.	10. SIENAPIETES DAINA.
Liet. liaudies daina. Įdainavo Lietuvos vok. ansamblis.
5. BERNELI MŪŠU.
Liet. liaudies daina. Įdainavo V. Mikšaitė.	11. SENBERNIO DAINA.
Liet. liaudies daina. Įdainavo A. Lietuvinkas.
6. AS IŠDAINAVAU VISAS DAINELIS.
Liet. liaudies daina. Įdainavo R. Marijošius.	12. GIEDA GAIDELIAI.
Liet. liaudies daina. Įdainavo J. Stasiūnas.
	13. UŽ MĖLYNUJŲ MARIJŲ.
Liet. liaudies daina. Įdainavo J. Stasiūnas.

LIETUVIŠKŲ DAINŲ IR OPERŲ ARIJŲ RINKINYS V

1. SUBATOS VAKARĖLĖ.
Liet. liaudies daina. Įdainavo liet. liaudies ansamblis. Dir. J. Svedas.	1. ZINAU ZINAU.
Liet. liaudies daina. Įdainavo B. Grincevičiūtė.
2. ŽEMAITISKA LIAUDIES DAINA.
Įdainavo Liet. liaudies ansamblis, Dir. J. Svedas.	2. SAKE MANE ŠOKIA.
Liet. liaudies daina. Įdainavo B. Grincevičiūtė.
3. KUR TAS SALTINELIS.
Liet. liaudies daina. Įdainavo R. Siparis.	3. VARIJACHOS IS LIET. TAUTINIŲ ŠOKIŲ.
Atliko liet. kvartetas.
4. OI KAS SODAI.
Liet. liaudies daina. Įdainavo V. Mikšaitė.	4. SALTYSIUS. Liet. liaudies daina. Įdainavo Lietuvos Universiteto choras. Vad. P. Siližys.
5. SOKINEJO PANA ONA.
Liet. liaudies daina. Įdainavo V. Mikšaitė.	5. ARIJA KANIO.
Is operos Pajacai, Įdainavo K. Petrauskas.
6. LIETUS LINOJO.
Liet. liaudies daina. Įdainavo J. Stasiūnas.	6. ARIJA KAVARADOSSI.
Is operos Tosca, Įdainavo K. Petrauskas.
7. ATSKREND SAKALĖLIS.
Liet. liaudies daina. Įdainavo J. Indra ir J. Stasiūnas.	

LIET. LIAUDIES TAUTINIŲ ŠOKIŲ RINKINYS IX

1. JUODASIS JONKELIS.
Įgrojo Liet. liaudies ansamblis, Dir. J. Svedas.	1. KEPURINĖ.
Įgrojo P. Četkauskas ir S. Vilniškis.
2. MALŪNELIS.
Įgrojo Liet. liaudies ansamblis, Dir. J. Svedas.	2. MIKITA.
Įgrojo P. Četkauskas ir S. Vilniškis.
3. KUBILAS.
Įgrojo P. Četkauskas ir S. Vilniškis-Grauzinis.	3. SUBATELĖ.
Įgrojo L. Baltušis.
4. BLEZDINGELĖ.
Įgrojo P. Četkauskas ir S. Grauzinis.	4. BLEZDINGINIS JONKELIS.
Įgrojo Liet. liaudies ansamblis. Dir. J. Svedas.
5. DŽIGONAS.
Įgrojo L. Baltušis.	5. KLUMPAKOJIS.
Įgrojo Liet. liaudies ansamblis. Dir. J. Svedas.
6. GYVATARAS.
Įgrojo Liet. liaudies ansamblis, Dir. J. Svedas.	6. REZGINĖLĖ.
Įgrojo Liet. liaudies ansamblis, Dir. E. Pilypaitis.
7. RAGUCIŲ POLKA.
Įgrojo Liet. liaudies ansamblis, Dir. J. Svedas.	7. JONKELIS.
Įgrojo Liet. liaudies ansamblis. Dir. J. Svedas.

Visos šios plokštelės kainuoja po \$6.00. Gaunamos

DRAUGAS
4545 W. 63rd Str., Chicago, Ill. 60629

* Užsakant pridėti 50 centų už kiekvieną plokštelę persiuntimui. Mlinojaus gyv. moka 5% mokesčių.

Už aukštosios sienos

Kaziui Inčiūrai prisiminti

1906. IX. 25 — 1974. XI. 30

GEDIMINAS GALVA

Daugelis savo akimis ir nuotraukose matė Kaune aukštą sieną, prisiliejusią prie Šv. Trejybės bažnyčios varpinės, Rotušės aikštėje ir besitęsiančią Adomo Jakšto gatvėje. Už tos aukštosios sienos, 1925-29 m., studijų tarpinyje, minėtos bažnyčios vardo klebonijoje tam pat kambariye drauge gyvenau su Kaziu Inčiūra.

Skirtingi vėjai mus atnešė į tą patį kambarį. 1925 m. rudenį jis buvo Vaikelio Jėzaus draugijos reikalų vedėjas ir studentas Humanitarinio fakulteto. Ypatingomis sąlygomis susiklosčius, ir aš ten patekau; to turėdamas vieną tikslą — studijuoti.

Tai buvo vilčių ir tikėjimo metai. Lietuva pagaliau sulaukė ramybės, nes karo sukūria, rodėsi, jau seniai praūžė. Lenkija tebevirškinio Vilnijos kraštą ir liovėsi jėga veržtis į Lietuvą. Lietuvos-Lenkijos sieną tegalėjo perbėgti tik kikiškai ir kontrabandininkai. Su kitais kaimynais santykiai buvo geri.

Lietuvių tautą ilgėję nusivylimas, nepajėgus apjungti etnografinių žemių. Vis garsiau skambėjo "Mes be Vilniaus nemurimsim". Ir nesėkmingos lietuvių-lenkų derybos Kopėnhaugoje dėl ūkinio bendradarbiavimo įtampų nuotakas ir vertė pastraukti vyriausybę.

Krašte kunkulavo politinė kova. Ji buvo jau per daug pasaulėžiūrinių spalvomis dažyta, nes per jas kartais nebuvo galima matyti lietuvių ir krašto reikalių. Sėkmas buvo tautos valios reikšmės, o atstovai įtampai karaliavo, nors ypač Stelgiamajame seime jie buvo dar jauni ir mažai patyrę valstybiniam darbe. Suverenitas ėmė pats save griauti, pamazų paželdinti seimokratią ir prieš rinkimus kelti nelemą politinį įniršį, kuris nuodijo visą tautą. Ir tokia demokratine mokykla būtina, nors ji tebuvo labai trumpa.

Anuo metu plačiai skambėjo: "Lietuva žemės ūkio kraštas". Ir tai buvo tiesa, nes žemės ūkiu vertėsi daugiau trijų ketvirtadalių visų gyventojų. Bet jų padėtis nebuvo vienoda. Mažumėnais ir bežemiais tebeskurdo, vidutiniškai smilko, o dvarai dar buvo dalinami, vykdoma žemės reforma. Naujakuriai iš paskutiniųjų stėpėsi, kūrėsi.

Tuo metu nematomas karo žaidimas jau buvo apgydytos, dirvonuojanti žemė Barta ir apėta. Gyvulių skaičius žymiai padidėjo, bet jų našumas nedidelis. Jau tuo metu pradėta rūpintis gyvulininkyste, bet persitvarkymas vyko labai lėtai. Žemės našumas buvo menkas, o litas retas paukštis ir vidutiniškai ūkininko kišenėje. Kalmas, besiveržiantis tik žemės ūkiu, buvo persodintas gyventojais. Dalis jaunimo turėjo būti iš kaimo. Vienintelis būdas — išimokslinti. Lengva turti, bet sunku ir vidutiniškai ūkininkui, jei toliau nuo miesto, leisti visus vaikus į vidurinę mokyklą. Tik ryžtingieji sugebėjo bent pradžioje kiek paremti besimokantį aukštojoje mokykloje. Net ir stambieji ūkininkai, valdę žemesnės rūšies žemę, jei nesiveržė technikinėmis kultūromis, nepajėgė sukraptinti pinigų vaikų studijoms.

Ir K. Inčiūra atvyko iš Vidugrių kaimo, Troškūnų valsčiaus, Panevėžio apskrities, vidutiniškai ūkiu, nešinas medinę dėžutę, brolio ūkininko sukaltą, kurioje buvo dienoraštis, eilėraščių keli sėsluviniai ir namuose paruošta apranga. Daugiausia vietos užėmė kaimo siūti, juodai dažyti kailinukai, kuriuos jis dėvėjo keturias žiemas.

Laikinoje sostinėje

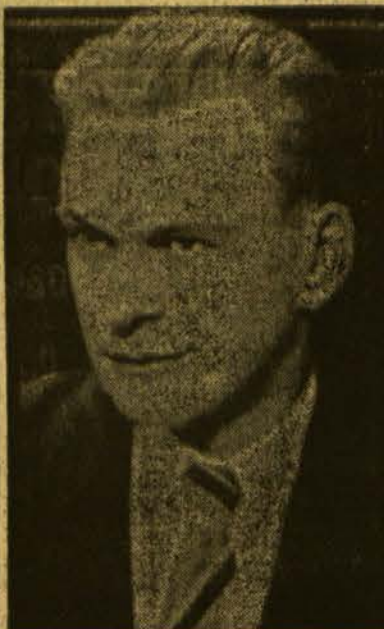
Senasis Kaunas, nepaprastai gražioje vietovėje įsikūtas, vienu šiuo

sulietuvėjęs, net ir iš kaimo atvykusiam nedarė ypatingo įspūdžio. O laikinoji sostinė tebuvo tokia jaunutė ir padrika. Tik prieš šešerius metus een įsikūrė ministerijos, daugelis mokyklų, o prieš trejus metus ėmė veikti Kauno universitetas. Pradžioje ten per 40 proc. studentų buvo svetimaučiai. Jų skaičius tryp, nes jau spraudėsi iš kaimo lietuviai.

Daug ko buvo galima universitete pagėdauti — kai kurių sklandžiau dėstančių profesorių, tikslių metodikos, mokslo priemonių, geresnių patalpų ir kruopštesnių studentų, nes dalis jų buvo "amžini", tačiau ir tas universitetas, vėliau padaręs nepaprastą pažangą, paliko neišdildomus pėdsakus mūsų kultūros istorijoje. Norėti ir galėti du skirtingi reikalai.

Dviaukštė laikinoji sostinė buvo ankšta. Tuo metu visiems reikalingas — gamybai, statybai, keliams tiesti ir kultūros reikalingas trūko kapitalo. Net būtiniausiems reikalingas, dėl įvairių priežasčių, vengta svetur skolintis. Jau tuo metu iškilo ginčas, kuris vėliau vis aštrėjo, kas svarbiau — ūkinė ar kultūros pažanga. Ūkinės pažangos propagatoriai aiškino: reikia prisigyventi, gamybą skatinti, skatinti švietimą, o jau pasiekus atitinkamą civilizacijos lygį ir kultūrinę kūrą išriedės.

Iš geležinkelio stoties tik "konke", arklių vežamais vagonėliais, tur būt, Europoje buvusiu vieninteliu tokia susisiekimo priemone, galima buvo pasiekti senamiestį, kurio svarbiausioje Vilniaus gatvėje kyšojo svetimaučiams priklausančių įmo-

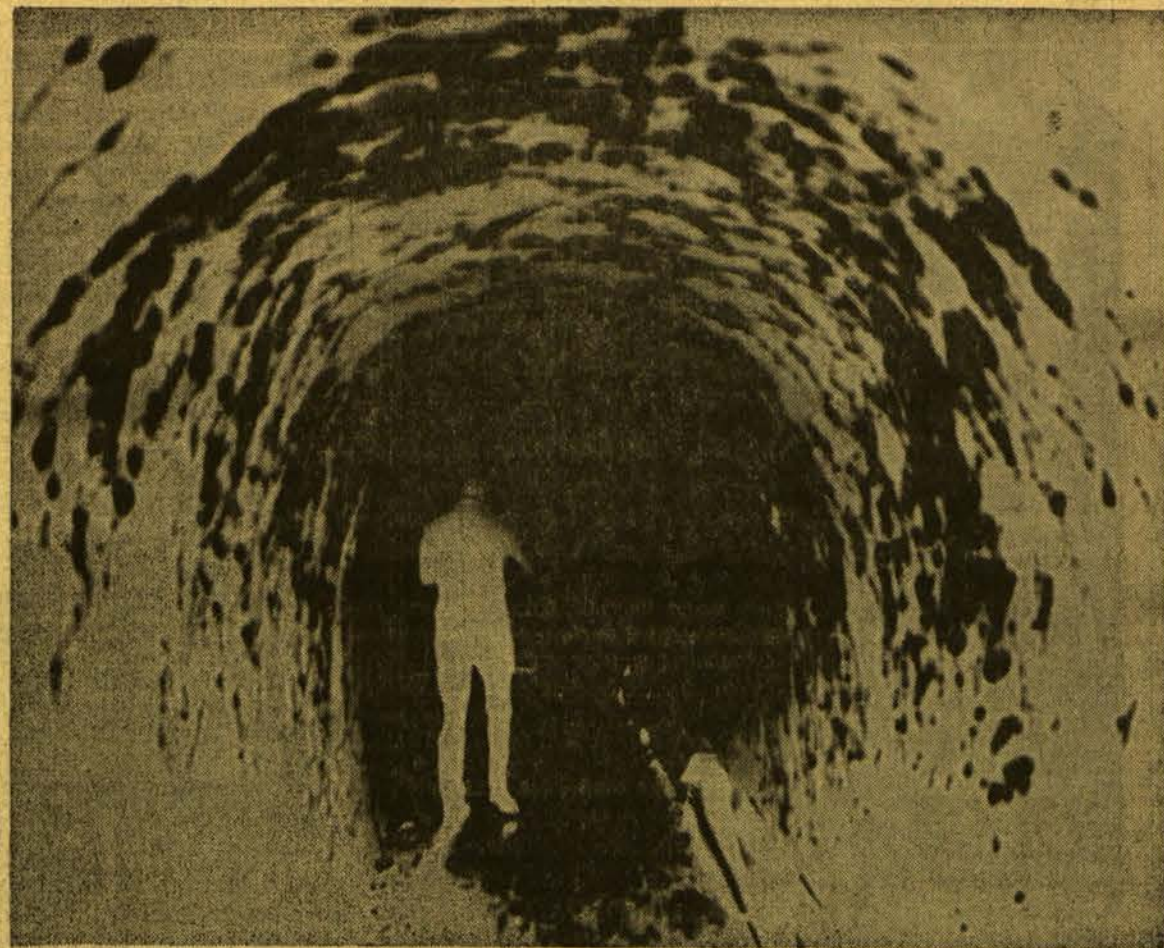
Kazys Inčiūra (1906-1974)

nių iškabos. Panemunėje žygygavo "kukuška" — kelių vagonėlių traukinėlis. Kitais ruožais jau ir autobusai ėmė riedėti.

Ten, prie rotušės, kur lėkėsi arkliukai darė lanką grįžti senu keltu, kur Baltoji gulbė buvo aukštai iškėlus savo kaklą, pirmą kartą atvykęs, pasijutau lyg šventykloje. Ten buvo pati didžiausia aikštė Kaune tuo metu, ir aplink riklavois pastatai, iškilę kelių amžių tekmeje. Ten radau ir tą aukštą sieną, kuri siekė Šv. Trejybės bažnyčios renesansinę varpinę, nors gofikinė bažnyčia buvo papuosta baroko ir rokoko stiliaus atpailomis. Už aukštosios sienos ir buvo klebonija, kurios sparnas siekė bažnyčią. Klebonijoje anksčiau buvo bernardinų vienuolynas.

Jei kng. A. Masalskio dukrė nebūtų įstojusi į bernardinų vienuolyną, vargu ten būtų stovėjusi minėto vardo bažnyčia ir klebonija. Jo dukrai tapus bernardine, kunigaikštis 1634 m. padovanojo vienuolynui daug turto ir rėmė vienuolyno statybą Kaune.

Buvusio vienuolyno išorė per kelis šimtmečius mažai tepakito, gal

Nuotrauka M. Bernotavičiaus

(iš Lietuvių fotografų parodos Jaunimo centre, Chicagoje)

būt, tik didesni langai įdėti. Pirmas aukštas beveik nebuvo naudojamas. Klebonija buvo antrame aukšte. Ir ten vargu padaryti žymenį pertykymai. Iš didelės salės net 6 durys skyrė įvairias patalpas. Mūsų kambarys buvo didelis, spintomis perskirtas. Už spintų buvo mūsų miegamasis, o prie lango didelis stalas, mudvių darbo kambarys. Sienos senoviškos, nes palangoje buvo 4 daugiau metro storumo. Žiemą kambarys buvo šaltas, ir dažnokai teko glaudinėti prie kokišės krosnies. Vasarą ir karštomis dienomis vyravo maloni vėsa.

Klebonijoje nebuvo vandentiekio ir kanalizacijos. Vienintelis moderniškas įrenginys, kurio nebuvo XVII a., tai elektros apšvietimas. Mūsų gužtoje vyravo ramybė. Tik vargūnų garsai, varpų dūžiai ir duslus užesys priminė, kad esame mieste.

Poetas administracijos sraute

— Esiu Kazys Inčiūra, — tarė savi mi pasitikintis devyniolikmetis. Tokia buvo mūsų pažintis ir bendro gyvenimo pradžia.

Jis buvo prašokęs vidutinį ūgį, ganėtinai tvirtos sudėties, plastiškų judesių ir lengvos eisenos. Aukštyn susukusius plaukus ranka perbraukdavo, lyg tikrindamas, ar jie savo vietoje. Plačiakaktis, blizgančiomis mėlynomis, veriančiomis akimis, nedidelės, kiek riestos ir į apačią platos nosies, siauralūpis ir mažasmakris.

Jo stati rašysena nepaprastai ryški, lyg rašantąja mašinėlė spausdinta. Rašydavo gana greitai. Netrukus jis išmoko rašyti mašinėlė, kuri buvo ant mūsų stalo. Parašytus eilėraščius kruopščiai kelis kartus peržiūrėdavo, taisydavo ir tik tada mašinėlė perrašydavo, nes norėjo turėti kelių egzempliorių. Susikuręs pluoštas eilėraščių, žiūrėk, kaip Kazys:

— Skelbiu pertrauką. Seks Inčiūros poetas atodūsis.

Ir žeria jis savo eilėraščius. Jau tuo metu jis buvo geras skaitytojas, nors neturėjo teoretinio pasiruošimo ir didesnės patirties toje srityje. Kai kurie eilėraščiai buvo dar 1925 m. rudenį atspausdinti. Kitais metais jis reikšė spaudoje ne vien eilėraščių, bet apsakomų ir vienu kitu straipsniu. Pirmieji jo eilėraščiai buvo ypač sentimentalūs, ryškiai patirtinų sąskambio, o apysakose protarpiais prasikliso simbolika. Aiškiai, jo apsakomai išsklaidyti buvo skiriamas ilgesnis "atodūsis". Perskaitydavo jas, paaškindavo jų kilmę ir užversdavo sąsiuvinį, net nepasitelkęs nuomonės, nes jis buvo įsitikinęs, kad jo kėlas buvo vienintelis, o iš jo išplauksiai kūrėbai nereikalingos patalos.

Jo balsas buvo malonus, tariama ryškiai, patraukli ir sumaniai valdoma. Jo balsas buvo malonus, tariama ryškiai, patraukli ir sumaniai valdoma.

Jau persivertus į 1926 m., po

mudvių literatūrinio "atodūsi", tariau:

— Kazy, turi didelį aktorius talentą. Nejaugi jį užkasi?

— Nežinau ar mano aktorius talentas jau toks didelis, bet papadės niežti imti ir pabandyti, jei leistų mano žirkles.

O jo žirkles tuo metu negalėjo dar labiau išsiskirti. Jis studijavo lituanistiką Humanitariniame fakultete, mėgo dažnai lankytis muzų šventyklą — valstybinį teatrą, o svarbiausia, reikėjo jam atlikti ne taip lengvas ir malonias reikalų vedėjo, administracinio ratelio pareigas.

Kazys grįš iš teatro, išsimiegos, o iš ryto gana patydomis užtrauks: "Mano sielof šiandien šventė". Tai buvo ženklas, kad jis susižavėjęs, o gal ir išmylejęs kurią aktorę. Ta jo "šventė" neilgai tęsdavosi. Įplautos prelatas P. Januševičius ir tars tyliu falsetu:

— Kazuk, paruošk tokią tai apyskaitą, perpašyk raštą, nuvyk į prieglaudą Vilijampolėje, atlik tą, kitą, trečią darbą, Kazeli...

Kaziukas sukasi lyg ratelis, griebsia skubensio darbo ar jau lekia į gana tolimą prieglaudą. Nepasakyčiau, kad jis turėjo ką sistemingo dirbti, tačiau tie atsitiktiniai uždaviniai vertė jį daug gaišti.

Labdarybės reikalams talkininkės, vadinamas "Antradienio ponų ratelis", rinkdavosi kiekvieną savaitę. Be Kazelio ir ten neišsiversdavo, nors jis atatupstomis vengdavo šiuose pobūviuose dalyvaui. Nepasakyčiau, kad antradienis ratelis, savotiška ponų pramoga, sklandžiai sukišė. Ten labdarybės reikalus aptardavo, pasivašindavo, bet ir liežuviu nedalyvaujančias nars paliesdavo. Štai ir tragikomedijos pradžia. Kartą, antradienio vakarą, kai ratelio ponios arbatą siurbėdavo svečių kambariye, ilgai skambėjo telefonas. Pakeliu ragelį ir užgirstu "nukentėjusios" ratelio narės dramatišką balsą:

— Ar čia yra Antradienio ponų žvėrinčius?

Netrukus Kazi jau erzinau, kad jo globojamas ponų ratelis tapo žvėrinčiumi.

Anuo metu buvo paprotys daryti rinkliavas Kaune labdaros reikalams. Tokių rinkliavų organizavimas "Vaikelio Jėzaus draugijai" slėgė Kazio pečius. Miestas turėjo būti padalinintas į rajonus, žiūrint eismo, surasti rinkliavų rinkėjai, išdalintos dėžutės, paruošti ženklai ir dar visa tai suorganizuota bent paviršutiniškai. Čia, žinoma, prireikė ir "Antradienio ponų ratelio" talkos.

Reikalų vedėjo pareigos, poeto ir rašytojo nerimas, dažnas pasiskardėnimas spaudoje, 1928 m. išleidimas poezijos rinkinio "Su jaunyste", o 1929 m. apysakų rinkinio "Fati-ma burtininkė" ir net trijų pjesių išleidimas vis labiau lėtino jo studijas universitete.

"Ilustruotoje Lietuvoje", "Krivulėje" jo pradėtas bendradarbiavimas vis buvo plečiamas, nes be eilėraščių jau ėmė skelbti teatro aptarmus ir net liesti visuomeninius reikalus.

Jo studijas dar labiau sulėtino poklekis mokyti Valstybės teatro dramų studijoje. Ją baigė 1930 m. Valstybės teatro dramoje dirbo 9 mėtus, du tarpsnius po 13 m. pertraukos, ir atliko 30 vaidmenų. Neišdildomą įspūdį man padarė jo sukurtas Don Karlas, F. Schillerio to paties vardo veikale.

Skaityto talentas brendo ir pasiekė aukštumas, kai retom progom tesulaukdavo pasireikšti okupuotoje Lietuvoje. Kai buvo minima Vals-

tybės teatro 50 m. sukaktis, jo perleiktas A. Baranausko "Anykščių šilėlis", pasak ten dalyvavusio, tiesiog sukrėtė klausytojus, nes jie pergyveno nepakartojamą įspūdį.

Kartą sutikau jį Kaune, jau baigęs savo studijas, 1929 m. rudenį, lyg kiek susirūpinusį. Jis šiais žodžiais aptarė susiklosčiusią padėtį:

— Iš reikalų vedėjo pareigų pasitraukiau ir klebonijoje nebevyvenu, nes nebepajėgiau pakelti vis didėjančios man svetimo darbo naštos. Dabar dar kukliau įsikūriau. Zinau, man reikia mažų išteklių, bet laisvės — būtinai. Kitais metais numatau baigti teatro studiją ir dirbti teatre.

— O kaip sekasi studijos universitete?

— Luš pliš, aš jas baigsiu. Gal jos užsitęs dar ketverius metus, bet diplomą gausiu. Man rūpi ne diplomai, bet žinios, būtinos aktoriumi ir dramaturgui, nes į šią sritį noriu pasukti, žinoma, neužmiršus poezijos.

Jis savo planus įgyvendino. Universiteto studijas baigė 1933 m. ir netrukus pasuko į naują sritį, 7 metus buvo žavingu radijo pranešėju.

Ašis ir ratas

Prel. Povilas Januševičius (1866-1948) nebuvo elinis klebonas, nes jis platau masto teologas, žymus vyskupo kurijos pareigūnas ypač reikšmi visuomenės veikloje. Jis jau 1905 m. išleido lietuvišką kalbos moksli, kitais metais lietuvių kalbos sintaksę, kurią pavadino santaka, bendradarbiavo ano meto spaudoje. Patys didžiausi šio biržiečio nuopelnai kultūros ir visuomeninėje srityje. Jis pirmasis rūpinosi 1905 m. Kaune išleisti lietuvišką laikraštį ir šiam tikslui įsteigė Šv. Kazimiero vardo bendrovę, kuri atliko didelį darbą knygų leidyboje.

1919 m. jis įkūrė "Vaikelio Jėzaus gailėstingųjų asmenų draugiją" (VJD) globoti našlaičiams ir pakė 257 vaikus, jiems skirtas bend-

mestinukams. Jau 1924 m. VJD išlaikė mokslo ir amatų mokyklas. Veikla plėtėsi. Bendrabučiai ir mokyklos buvo įkurtos Vilijampolėje bei Žaliakalnyje. Netrukus jo rūpesčiu įsteigtos siuivyklės, valgyklos ir visa eilė kitų įstaigų: valkams šalpos kasos, darbo, laidojimo biuras ir net planuota pigių butų statyba darbininkams. Visas šis milžiniškas darbas gulė ant prel. P. Januševičiaus pečių.

Pats didžiausias jo rūpestis surasti lėšų vis didėjančiam organizacijų tinklui. Jis taupė parapijos, klebonijos ir asmeniškas pajamas, kurios nuslydo į VJD lėšą. Klabeno jis kaimyninių parapijų, Kauno miesto savivaldybės ir ministerijų duris ir vis maldavo remti pačią didžiausią labdaros organizaciją.

Jis buvo nepaprastai santūrus, stotiskas, daug reikalavęs iš savęs ir kitų, mokykles švelniai tarti griežtai žodį. Tuo metu vikarai dažnokai keitėsi — trys per ketverius metus, o VJD reikalų vedėjas ištverė vienas per ketverius.

Prel. P. Januševičius — lietuviškas Vincentas Paulietis — šiuo metu užmirštas, nes tik komunistinė "Tiesa" panūdė dar taip neseniai jį šmeižti, niekinti ir netiesą skelbti, šykštuoliu vadinti.

Kazys ypač bičiuliavosi su kun. Jonu Nepamuku Kanopackiu, berods svedasiškiu, lenkų gimnazijos kapellonu, pusiau įnamiu klebonijoj, išvaizda kiek panašiu į vokiečių aktorį E. Janningsą. Jei kun. Kanopackis ką mėgdavo, negalėdavo atstaus žodžio. Jis pasikvies Kazį, nes vasarą galėdavo pro langą šūktelti, ir tars:

— Durnius pane, elk nupirkti dešrelių ir dar kai ko.

Žiūrėk, Kazys jau ir lekia. Atneš, pasivašins (tose valisė dažnai ir man teko dalyvaui), o tuomet eis pietų valgyti. Klebonijos patiekalai buvo sveiki, bet kuklūs, ne išrinktiniai. Atsisėd kun. J. Kanopackis prie stalo ir ims snūduriuoti. Tuomet pasigirdavo ramus prelato falsetas:

— Pater Joanes, esate pavargęs, nevalgote.

— O ką gi čia valgysi, kai Vaikelis Jėzus viską sudoroja ir mums mažai ką tepaliekia.

Nejauci tyla valgomajame. Kun. J. Kanopackis nuduodavo rūstoli, o Kazys lyg žiogas šokinėdavo, žemlininką linksmindavo ir galop visi kvatodavosi.

Sau žmogus

Kazys Inčiūra buvo plačiakaktis kūrėjas: poetas, prozininkas, dramaturgas, libretų operoms autorius, aktorius, valdininkas ruošėjas radijofone, skaltovas, žavingas radijo pranešėjas ir vertėjas. Net ir okupacijos metais jis liko sau žmogus, retokai liprievartautas, jo veiklai "Vincas Kudirka" 1934 m. "Gimtojo žemės" 1936 m., "Žemaitė" 1964 m. ir kitų gaulukė sėkmės teatro scenoje. Ir po jo mirties Valstybinis jaunimo teatras ruošėsi pastatyti jo pasaką-dramą "Gulbės giesmė".

Jis parašė kantatą kovotojų už Lietuvos laisvę garbei ir giesmę Kristaus Karaliaus šventel. Tai buvo patriotinis ir krikščioniškas rašytojas.

Jo kūrybai aptarti ne čia vieta, nors jis vis tebeaukštai atskirų sričių žinovų pakenkimo. Šį kartą man teirpė jo asmuo. Jis buvo krikščioniškos pasaulėžiūros, tačiau vengė ją apkalbėti šortnais ženkla ir būti veiklų. 1929-30 m. jis redagavo Lietuvos katalikų sąjungos savaitraštį "Vienybę", tačiau atsisakė jai priklausyti. Prel. P. Januševičius visai įkalbinėjo stoti sąjungon, o jis vis atsisakė: jo neturėjo, neišmanau apie sąjungos veiklą.

Tiesa, jis buvo neveiklus studentas universitete, vengė užsidėti kurios korporacijos kepuraitę. Nedaugylavo jis ir studentų bruzdėjime, jei nebuvo kviečiamas pasireikšti savo kūryba.

Politinio to meto gyvenimu jis mažai rūpinosi, nors atidžiai sekė ano meto politinę raidą. Jautrios buvo širdies padėti nelai-

(Nukelta į 5 pusl.)

Kazys Inčiūra

VAIKŠCIOJANTI ŠVIESA

Vaižgantui

Prie Juodžiaus kelmo susitikom. Tošinė. Kalbėjai: taip gerai, taip negerai... Pritardami beržui meilingai ošė, Aukštybių mėly plaukiojo gandrai.

Mane vedžiojai gimtuose Malaišiuose. Brangi Tau buvo kiekviena vieta. O pabaliai gelsvom purienom kaitėsė. Asočiuos lipo per kraštois puta.

Mes vakarop susėdom Paalaušėje. Šneka mums liejos atvirai visai. Naktis praslinko. Geras rytas aušo jau. O ežere — apvirtę Svėdasai.

Gal taip nebuvo? Man gal tik sapnavos? Juk meilė kartais daro stebuklus! Bet aš didžiuliojo šito sapno žavesiu: Jis man dosnumas, rūpestis reiklus!

Dabar, aplankius Tavo mielus Svėdasus, Tu atpūksti su juoda sutana. Apsiaustas baltas plakas. Linksmas sėdies Gonkely. Basas. Kaip tada — Kaune...

Nėra gal vietos, kur nebūtum lankęsis, Gal net žmogaus, kurio nepažinau. — Tau kregždės nardė, žydi Tau palankės, Tėvynės dūmais rūksta kaminau.

Šviesa ir be lakutų kurpių vaikščioja, O su Tavim — šviesu ir nealsu. Tat taip norėtus, Gėrio Kunigaikšti, Po Vilnių vaikščiot su Tavim — basu!

PAVASARIO DAINA

Vakaras slinko palauke. Paukštė plasnojo ir šaukė: — Man bepalko viena žemėj gyventi diena! —

Paukštės tą klyksmą išgirdęs, Niekas neliko beširdis, — Vėjui pastvėrus birbyne, Greit sušlamėjo giria, Nendrės liūdnam ežere;

Pritarė baltas beržynas, O ant beržyno — aletynas; Žinią pagavė, gvyai Emė banguoti javai, Akmenys tartum pabudo, Zydyntys sodai sužudo, Upės, upokšniai, klanai Žemė visa ir kalnai Sugaudė sutartinai Ir per tą naktį, per žvaigž Traukė pavasario dainą — Tam, kam beliko viena žemėj gyventi diena.